

DiSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA MERKEZİ

**SALGIN DÖNEMİNDE
MİLYONLAR
ASGARI ÜCRETEN
MAHRUM
MİLYONLAR
ASGARI ÜCRETE
MAHKUM**

Asgari
Ücret
Gerçeği
Araştırması
2021

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
ARAŞTIRMA MERKEZİ

**SALGIN GÜNLERİNDE
ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ ARAŞTIRMASI 2021**

BU RAPOR DİSK-AR TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR.

ISBN: 978-605-06165-7-6

İSTANBUL • ARALIK 2020

ARAŞTIRMA DİSK-AR KAYNAK GÖSTERİLEREK KULLANILABİLİR.

BU YAYIN PARA İLE SATILAMAZ.

Adres: Dikilitaş Mahallesi Eren Sokak No: 4 Beşiktaş/İSTANBUL

Tel: (0212) 291 00 05 - 06 • **Fax:** (0212) 240 42 09

E-posta: diskar@disk.org.tr | disk@disk.org.tr

Web: arastirma.disk.org.tr | www.disk.org.tr

facebook & twitter: @disk_arastirma | @diskinsesi

Tasarım: Can Kaya

SALGIN GÜNLERİNDE

ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ ARAŞTIRMASI 2021

Çalışan herkesin, kendisine ve ailesine insanlık onuruna yaraşır bir yaşam sağlayan ve gerektiğinde her türlü sosyal koruma yolları ile de desteklenen adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

Herkesin gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)

MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETE

MAHKÛM!

MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETEN

MAHRUM!

ARALIK 2020 • İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	6
ÖZETLE ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ.....	8
SALGIN DÖNEMİNDE ASGARİ ÜCRET TALEPLERİ.....	10
SUNUŞ: ASGARİ ÜCRETEN KESİNTİ YAPILMASIN.....	12
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET.....	15
ASGARİ ÜCRETİN TARİHÇESİ VE EVRENSEL KURALLARI.....	15
DÜNYADA ASGARİ ÜCRET TESPİT YÖNTEMLERİ.....	16
TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN GELİŞİMİ.....	18
TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN TESPİT YÖNTEMİ.....	19
ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU DEMOKRATİK DEĞİL.....	20
ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU CUMHURBAŞKANLIĞI'NA BAĞLANDI.....	20
ASGARİ ÜCRET HÜKÜMET VE İŞVEREN İŞBİRLİĞİ İLE BELİRLENİYOR.....	21
TÜRKİYE AVRUPA'NIN EN DÜŞÜK ASGARİ ÜCRETİLİ ÜLKELERİNDEN.....	21
AB VE TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET KAPSAMI.....	23
ASGARİ ÜCRETİN BAŞBAKAN VEYA CUMHURBAŞKANI MAAŞINA GÖRE EN DÜŞÜK OLDUĞU ÜLKE TÜRKİYE.....	25
TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN KAPSAMI.....	26
MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETE MAHKÛM! MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETEN MAHRUM!.....	26
10 MİLYON CİVARINDA ASGARİ ÜCRETİLİ İŞÇİ VAR.....	26
KADINLARIN YARISI ASGARİ ÜCRET VE ALTINDA ÜCRETLE ÇALIŞIYOR.....	28
ASGARİ ÜCRET ORTALAMA ÜCRET HALİNE GELİYOR.....	30
KADINLARIN ÜCRET ORTALAMASI ASGARİ ÜCRETE DAHA YAKIN.....	30
COVID-19 SALGINI İŞÇİLERİ ASGARİ ÜCRETEN BİLE MAHRUM BIRAKIYOR.....	31
ASGARİ ÜCRET NASIL VE NEDEN ERİYOR?.....	32
ASGARİ ÜCRET KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE GÖRE YÜZDE 42 AZALDI.....	32
ASGARİ ÜCRET AÇLIK VE YOKSULLUK SINIRININ ALTINDA.....	35
ASGARİ ÜCRET 430 DOLARDAN 336 DOLARA GERİLEDİ.....	35

ASGARİ ÜCRETİ 15 CUMHURİYET ALTINI KAYBETTİ.....	35
TÜRKİYE VE ÇİN ASGARİ ÜCRET DÜZEYİ ARASINDAKİ FARK DARALIYOR.....	37
ASGARİ ÜCRET TESPİTİNDE TÜİK HESABINA UYULMUYOR.....	37
ASGARİ ÜCRETİN VERGİ VE KESİNTİ YÜKÜ.....	38
ASGARİ ÜCRETİ İŞÇİ YILIN 122 GÜNÜ VERGİ VE DİĞER KESİNTİLER İÇİN ÇALIŞIYOR.....	38
BRÜT DEĞİL NET ASGARİ ÜCRET.....	39
ASGARİ ÜCRET VE VERGİ DİLİMİ TARİFESİ.....	39
ASGARİ GEÇİM İNDİRİM (AGİ) ASGARİ ÜCRETİN PARÇASI DEĞİLDİR.....	40
İŞVERENLERE SAĞLANAN PRİM DESTEĞİ İŞÇİLERE DE SAĞLANMALIDIR.....	41
ASGARİ ÜCRET NASIL BELİRLENMELİ VE NE KADAR OLMALI?.....	42
ASGARİ ÜCRET “EN AZ” NE KADAR OLMALI?.....	45
KAYNAKLAR.....	46

TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: DÜNYADA ASGARİ ÜCRET TESPİT YÖNTEMLERİ.....	16
TABLO 1: ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ASGARİ ÜCRET TESPİT YÖNTEMLERİ.....	17
GRAFİK 2: TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRET UYGULAMALARI.....	19
TABLO 2: ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU KARARLARI (2000-2019).....	21
TABLO 3: AB ÜLKELERİNDE, ABD VE TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRET (2010-2020) (AVRO) (YÜZDE).....	22
GRAFİK 3: AB ÜLKELERİNDE, ABD VE TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRETLER VE YILLIK ORTALAMA ARTIŞLAR (2010-2020) (AVRO) (YÜZDE).....	23
TABLO 4: AB ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRET CİVARINDA ÇALIŞANLARIN ORANI (YÜZDE).....	23
GRAFİK 4: AB ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRET CİVARINDA ÇALIŞANLARIN ORANI (YÜZDE).....	24
GRAFİK 5: AB ÜLKELERİNDE CİNSİYETE GÖRE İSTİHDAM VE ASGARİ ÜCRETLE ÇALIŞANLARIN ORANI (YÜZDE).....	24
TABLO 5: AB ÜLKELERİNDE, ABD VE TÜRKİYE’DE CUMHURBAŞKANI/BAŞBAKAN MAAŞLARI İLE ASGARİ ÜCRET KARŞILAŞTIRMASI (AVRO) (YÜZDE).....	25
GRAFİK 6: AB ÜLKELERİNDE, ABD’DE VE TÜRKİYE’DE CUMHURBAŞKANI/BAŞBAKAN MAAŞLARI ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI?.....	25
GRAFİK 7: ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL) (2018) (BİN) (YÜZDE).....	27
TABLO 6: ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL) (2018) (BİN) (YÜZDE).....	27

TABLO 7: ÖZEL SEKTÖRDE ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL) (2018) (BİN) (YÜZDE)	28
TABLO 8: ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (KADINLAR) (2018) (BİN) (YÜZDE)	28
GRAFİK 8: ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL ORTALAMA VE KADIN İŞÇİ ORANLARI) (YÜZDE)	29
TABLO 9: ÖZEL SEKTÖRDE ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (KADINLAR) (2018)	29
GRAFİK 9: ÖZEL SEKTÖRDE ASGARİ ÜCRET VE ÜCRET DÜZEYLERİ (GENEL ORTALAMA VE KADIN İŞÇİ ORANLARI) (2018) (YÜZDE)	29
TABLO 10: ASGARİ ÜCRETİN HANEHALKI FERT ORTALAMA GELİRİNE ORANI (2006-2019) (TL) (YÜZDE)	30
GRAFİK 10: ORTALAMA ÜCRET VE MAAŞ ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI? (2006-2019)	30
GRAFİK 11: CİNSİYETE GÖRE ORTALAMA ÜCRET VE MAAŞ GELİRİ ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI? (2006-2019)	31
TABLO 11: SALGININ YARATTIĞI GELİR KAYBININ BOYUTLARI (BİN) (TL) (YÜZDE)	32
GRAFİK 12: ASGARİ ÜCRETİN KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE (GSYH) ORANI (1978 VE 2020) (YÜZDE)	33
GRAFİK 13: ASGARİ ÜCRETİN KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE (GSYH) ORANI (1978-2020) (YÜZDE)	33
TABLO 12: ASGARİ ÜCRET VE KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (1978-2020) (TL) (YÜZDE)	34
GRAFİK 14: AÇLIK VE YOKSULLUK SINIRI (EKİM 2020) İLE NET ASGARİ ÜCRET (2020) (TL)	35
GRAFİK 15: ABD DOLARI CİNSİNDEN NET ASGARİ ÜCRET (2008-2020)	35
GRAFİK 16: ALTIN FİYATLARI KARŞISINDA ASGARİ ÜCRET (2003-2020)	36
TABLO 13: ALTIN KARŞISINDA ASGARİ ÜCRET (2003-2020) (TL)	36
GRAFİK 17: TÜRKİYE VE ÇİN'DE BRÜT ORTALAMA ASGARİ ÜCRET (2016-2020) (ABD DOLARI)	37
TABLO 14: BRÜT VE NET ASGARİ ÜCRET İLE TÜİK'E GÖRE ASGARİ ÜCRET (2003-2020) (TL) (YÜZDE)	37
TABLO 15: ASGARİ ÜCRETİN VERGİ VE KESİNTİ YÜKÜ (2020) (TL) (YÜZDE)	38
GRAFİK 18: ASGARİ ÜCRETİN MALİYETİNİN DAĞILIMI (YÜZDE)	39
GRAFİK 19: ASGARİ ÜCRETE TÜMÜYLE VERGİ MUAFİYETİ SAĞLANMASININ VE SGK PRİM DESTEĞİ SAĞLANMASININ ETKİSİ (2020) (TL)	39
TABLO 16: İLK VERGİ DİLİMİ ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI? (2002-2020) (TL)	40
GRAFİK 20: İLK VERGİ DİLİMİ TARİFESİ ASGARİ ÜCRETİN KAÇ KATI (2002-2020) (TL)	40
TABLO 17: ASGARİ ÜCRET VE ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ (2008-2020) (TL)	41
TABLO 18: İŞVERENLERE 5 PUANLIK SGK PRİM DESTEĞİ (2010-2020) (MİLYAR TL) (YÜZDE)	41
TABLO 19: DİSK NE TALEP ETTİ/NE GERÇEKLEŞTİ? (TL)	45

ÖZETLE ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ

TÜRKİYE ASGARİ ÜCRETLİLER TOPLUMU HALİNE GELİYOR

Asgari ücret milyonların meselesidir. Türkiye'de milyonlarca işçi asgari ücrete mahkûm iken milyonlarca işçi ise yasa dışı bir biçimde asgari ücretten mahrumdur. **Asgari ücret azami sayıda işçiyi ilgilendiriyor.** Asgari ücret giderek ortalama ücret haline geliyor, ortalama ücret asgari ücret düzeyine düşüyor.

ASGARİ ÜCRETİN ALTINDA ÇALIŞAN MİLYONLARCA İŞÇİ VAR

3,3 milyon işçi (bütün ücretli çalışanların yüzde 17'si) asgari ücretin altında bir ücretle çalışıyor. **Asgari ücretin yarısından daha az ücretle çalışan işçi sayısı 1 milyona yakın.** Asgari ücret ve altında bir ücretle yaşamını sürdürmek zorunda olan işçilerin sayısı 7,5 milyon (bütün ücretli çalışanların yüzde 38,3'ü) civarındadır.

ASGARİ ÜCRET CİVARINDA ÇALIŞAN 10 MİLYON İŞÇİ VAR

Asgari ücretin yüzde 20 fazlası ve altında ücret alan işçilerin sayısı **9,7 milyondur.** Bütün ücretli çalışanların yüzde 50'ye yakını bu kapsamdadır. Tüm ücretli çalışanların yüzde 64'ü ise (12,5 milyon işçi) asgari ücretin altı ile asgari ücretin bir buçuk katı arasında bir ücret elde ediyor.

SALGIN ÜCRETLERİ DÜŞÜRDÜ VE ASGARİ ÜCRET CİVARINDA ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISINI ARTIRDI

Covid-19 salgınıyla birlikte ücretlerde önemli kayıplar yaşandı ve asgari ücret altında gelir elde edenlerin sayısı arttı. 1.168 TL ödenekle zorunlu ücretsiz izne çıkarılanlar asgari ücretin yarısı kadar bir gelirle yaşamaya zorlanıyor. Salgınla birlikte kısa çalışma ödeneği ve ücretsiz izin ödeneğiyle asgari ücretin altına mahkûm edilenler ile işini kaybeden kayıtsız işçiler göz önüne alındığında asgari ücretin altında gelirle yaşamak zorunda olanların sayısının daha da arttığını söylemek mümkün.

ÖZEL SEKTÖRDE DURUM DAHA DA VAHİM

Özel sektör işçilerinin yüzde 21,7'si asgari ücrete erişemiyor. Özel sektörde asgari ücret ve altın- da ücretle çalışanların oranı yüzde 49 ve **asgari ücret civarında çalışanların oranı yüzde 62'dir.** 9,5 milyona yakın özel sektör işçisi asgari ücretin yüzde 20'si ve altında ücretlerle çalışıyor.

ASGARİ ÜCRET ORTALAMA ÜCRET HALİNE GELİYOR

Ücretler asgari ücret düzeyine geriliyor. 2006 yılında aylık ortalama ücret ve maaş geliri asgari ücretin yaklaşık 2 katı iken, 2019'da asgari ücretin 1,41 katına geriledi.

KADINLAR ASGARİ ÜCRETE AYRIMCILIKLA YÜZ YÜZE

Asgari ücrete erişemeyenlerin oranı genelde yüzde 17 iken kadınlarda bu oran yüzde 25'i aşıyor. Asgari ücret düzeyinde ve daha düşük ücret alanların oranı genelde yüzde 38 iken, kadınlarda yüzde 49'a yükseliyor. Kadınların yarısı asgari ücret ve daha düşük ücretlerle çalışıyor.

ÖZEL SEKTÖRDE ÇALIŞAN KADINLAR ÇOK DAHA DERİN BİR ÜCRET EŞİTSİZLİĞİ YAŞIYOR

Özel sektörde **kadın işçilerin yüzde 32,5'i asgari ücret altında ücretlerle çalıştırılıyor**. Özel sektördeki kadın işçilerin yüzde 9,3'ü ise **asgari ücretin yarısının da altında** ücretle çalışmaya zorlanıyor. Özel sektörde asgari ücretin oldukça altı ile asgari ücretin yüzde 20 fazlası arasında çalışmak zorunda kalan kadın işçilerin oranı ise yüzde 76'ya çıkıyor.

ASGARİ ÜCRET KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE GÖRE YÜZDE 40'TAN FAZLA GERİLEDİ

1978'de kişi başına milli gelirin yüzde 3,4 üzerinde olan asgari ücret, aradan geçen 42 yılda kişi başına milli gelirin yüzde 40 altına düştü. Asgari ücret kişi başına gelire paralel olarak artsaydı brüt asgari ücretin 2020 yılında 2.943 TL değil, 4.995 TL olması gerekirdi.

TÜRKİYE AVRUPA ÜLKELERİ İÇİNDE ASGARİ ÜCRETİ EN DÜŞÜK ÜLKELER ARASINDA

2010'da Avrupa'da Türkiye'den düşük asgari ücrete sahip 12 ülke varken, 2020'de bu sayı 3'e düştü. **Türkiye'den daha düşük asgari ücrete sahip ülkeler Sırbistan, Bulgaristan ve Arnavutluk'tur**. Ancak 2020 Kasım ve Aralık ayındaki güncel döviz kur dikkate alındığında Türkiye'deki asgari ücretin Arnavutluk hariç Avrupa'daki en düşük asgari ücret olduğu açıktır.

ASGARİ ÜCRETİ BİR İŞÇİ BİR YILIN 122 GÜNÜ VERGİLER İÇİN ÇALIŞIYOR

Brüt asgari ücretin dolaylı-dolaysız vergi ve kesintilerini dikkate aldığımızda yüzde 33,4'ü (983 TL) vergi ve kesintilere gidiyor. **İşçinin eline (Asgari Geçim İndirimi-AGİ dahil) brüt asgari ücretin sadece yüzde 66,6'sı net harcanabilir gelir olarak geçiyor**. İşçi 365 günün 122 günü vergi ve kesintiler için çalışıyor.

ASGARİ ÜCRETEN ALINAN VERGİ ARTTI

Asgari ücretle çalışan işçilerden alınan vergi miktarı ilk vergi dilimi tarifesi düşük tutularak artırıldı. **2002 ve 2003 yıllarında ilk vergi dilimi tarifesi asgari ücretin 15-16 katı idi**. AKP iktidarında vergi dilimi tarifeleri asgari ücretten ve enflasyondan daha az artırıldı. Böylece 2020 yılında ilk vergi dilimi asgari ücretin **7,5 katına geriledi**.

ASGARİ ÜCRET DOLARA KARŞI ERİDİ

ABD doları cinsinden asgari ücret 2016'da 430 ABD dolarına yükseldi. Sonra ekonomik ve siyasi istikrarsızlığa bağlı olarak asgari ücret dolar cinsinden gerilemeye başladı. Ocak-Kasım 2020 ortalama kurlara göre asgari ücret **336 ABD dolarına geriledi**. Güncel kurlara göre ise **300 doların altına düştü**.

ASGARİ ÜCRET 25 CUMHURİYET ALTININDAN 10 ALTINA GERİLEDİ

Merkez Bankası'nın yıllık ortalama Cumhuriyet altını fiyatlarına göre **2003 yılında asgari ücretin yıllık tutarı ile 25 Cumhuriyet altını alınabilirken 2020'de yıllık net asgari ücretle sadece 10 Cumhuriyet altını alınabilmektedir**.

SALGIN DÖNEMİNDE ASGARİ ÜCRET TALEPLERİ

ASGARİ ÜCRET PANDEMİNİN GETİRDİĞİ YÜKLER DİKKATE ALINARAK HESAPLANMALI

Covid-19 salgını asgari ücreti daha da yaşamsal hale getirdi. **Salgın döneminde ciddi gelir kayıpları yaşandı.** TÜİK 2020 yılı 3. çeyrek GSYH verilerine göre gayri safi katma değer içindeki işgücü ödemelerinin oranı yüzde 32,9'dan yüzde 29,9'a gerilerken, sermaye gelirleri yüzde 50,5'ten yüzde 55,3'e yükseldi. Salgın nedeniyle sağlık, eğitim, gıda ve konutta ek yükler meydana geldi. Evden çalışanların ve evde zaman geçirenlerin sayısında yaşanan artış temel tüketim maddelerinde (elektrik, su, doğalgaz, internet) artışlara yol açtı. **2021 asgari ücreti salgının getirmiş olduğu gelir kaybı ve artan giderler dikkate alınarak hesaplanmalıdır.**

ASGARİ ÜCRETİ İŞÇİYE SALGIN DÖNEMİNDE BÜTÇEDEN NAKİT DESTEK VERİLMELİ

Asgari ücrete bütçeden doğrudan destek sağlanmalıdır. Bütçeden asgari ücretli işçiye sağlanan transferler sosyal devletin gereğidir. Pandemi koşullarında bu destek daha da önemli hale gelmiştir. Bu destek vergi ve SGK primlerinin bütçeden karşılanmasıyla gerçekleştirilebilir.

SALGIN DÖNEMİNDE BRÜT ASGARİ ÜCRET NET OLARAK ÖDENMELİ

Asgari ücret saptanırken bütçeden yapılacak desteklerle işçilerin eline geçen miktar önemli ölçüde artırılabilir. **Şu anki asgari ücretin net ödenmesi halinde asgari ücret 620 TL fazla olacaktır.**

VERGİ MUAFİYETİ:

Salgının yarattığı ek yükler de dikkate alınarak asgari ücrete hemen vergi muafiyeti getirilmelidir. Asgari ücretliye en az gelir vergisi karşılığı kadar bütçeden destek sağlanmalı ve böylece asgari ücret tümüyle vergi dışı bırakılmalıdır. Çağdışı damga vergisi uygulamasına da son verilmelidir.

İŞÇİ SGK PRİMLERİ BÜTÇEDEN KARŞILANMALI:

Salgın döneminde asgari ücretli işçinin SGK prim payı (%14) bütçeden karşılanmalıdır. Hükümet 12 yıldır işverenlere 5 puan SGK prim desteği sağlıyor. Pandemi döneminde de işçinin SGK prim payı bütçeden ödenmelidir. Pandemi sonrası dönemde ise işverenlere sağlanan desteğin benzeri işçilere de verilmesi ve işçilerin sosyal güvenlik haklarında bir kayıp yaratmayacak şekilde **işçi SGK payının 5 puanı bütçeden karşılanmalıdır.**

PANDEMİ ÖDENEKLERİ EN AZ ASGARI ÜCRET DÜZEYİNDE OLMALI

Pandemi koşullarında işsizlik sigortasından işçilere yapılan ödemelerin (kısa çalışma ödeneği, nakdi gelir desteği ve işsizlik sigortası) alt sınırı asgari ücret olmalı. Ücretsiz izin uygulaması kaldırılmalı ve bunun yerine iş ve gelir kaybı olan işçilere asgari ücret düzeyinden az olmayan bir nakdi gelir desteği verilmelidir. Bu destek kayıtsız çalışan işçiler için bütçeden karşılanmalıdır.

ASGARI ÜCRET SONRASI İLK VERGİ DİLİMİ ORANI YÜZDE 10'A İNDİRİLMELİ

Asgari ücrete sağlanacak vergi muafiyeti ve desteği yanında asgari ücret sonrası ilk vergi dilimine uygulanacak oran da yüzde 10'a düşürülmelidir. Böylece asgari ücrete yakın çalışan işçiler daha az vergi vermiş olurlar. Vergi dilimleri tarifesini en az kişi başına GSYH oranında artırılmalıdır.

İŞÇİNİN KENDİSİ VE AİLESİ BİRLİKTE HESABA KATILMALI

Asgari ücret hesabında sadece işçinin kendisi değil, uluslararası standartlara uygun şekilde geçindirmekle yükümlü olduğu aile bireyleri de esas alınmalıdır.

ASGARI ÜCRET BÜTÜN İŞÇİLER VE MEMURLAR İÇİN ORTAK SAPTANMALI

Devletin işçi çalışanları ile memur çalışanları arasında ayırım yapması Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle en az işçi, memur ve emeklilerin ücret ve maaşları aynı olmalıdır. Asgari ücret en az memur maaşı dikkate alınarak hesaplanmalıdır.

ASGARI ÜCRET TESPİTİNDE GEÇİM KOŞULLARI VE MİLLİ GELİR ARTIŞI DİKKATE ALINMALI

Sadece baskılanmış enflasyon oranları veya hedef enflasyon oranlarına dayalı asgari ücret hesaplaması hatalıdır. **Ülkenin büyümesinden işçiler de pay almalı.** Kişi başına GSYH artışı ve geçim koşulları da dikkate alınmalıdır.

ASGARI ÜCRET ULUSLARARASI KURALLARA UYGUN SAPTANMALI

Türkiye'de asgari ücretin tespitinde uluslararası standartlara uyulmuyor. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Avrupa Konseyi standartları dikkate alınmıyor. Asgari ücret tespitinde işçinin ailesi hesaba katılmıyor. **Asgari ücret tespitine ilişkin 131 sayılı ILO Sözleşmesi onaylanmalı, Avrupa Sosyal Şartı'na asgari ücretle ilgili konan çekince kaldırılmalıdır.**

2021 ASGARI ÜCRETİ NET 3.800 TL OLARAK SAPTANMALI

SUNUŞ

ASGARİ ÜCRETEN KESİNTİ YAPILMASIN!

DİSK Yönetim Kurulu

3 Aralık 2020

Türkiye 2021 asgari ücret pazarlığına ekonomik kriz ve Covid-19 salgınının yarattığı ağır sosyal ve ekonomik tahribat altında başlıyor. Kriz ve salgın emekçi sınıfların gelirlerini ve alım güçlerini düşürdü; emekçi sınıfları yoksullaştırdı. Bu yüzden salgın ve ekonomik krizin yarattığı yoksullaşmaya karşı asgari ücretin insanca yaşayacak bir düzeye yükseltilmesi yaşamsal önem taşıyor. Bu vahim tabloya rağmen "acı reçete" sözlerinin hükümet tarafından gündeme getirilmesi işçiler için yeni bir tehlike anlamına geliyor.

Asgari ücret tespit süreci Türkiye'nin en büyük ücret pazarlığıdır. Asgari ücret işçi sınıfının sınırlı bir kesimini değil neredeyse tamamını ilgilendiriyor. **10 milyon civarında işçi asgari ücret altında veya asgari ücrete yakın bir ücretle çalışıyor.** Asgari ücret işçinin cebine giren en az ücretten çok daha fazla anlam ifade ediyor. Asgari ücret sadece asgari ücret civarında ücret alanları değil, bütün ücretli çalışanları ilgilendiren çok önemli bir göstergedir. Çünkü asgari ücret seviyesindeki artış, genel ücret artışlarını da etkiliyor.

Öte yandan salgınla birlikte yaşanan iş ve gelir kayıpları nedeniyle asgari ücret altında gelir elde edenlerin sayısı ve oranı arttı. TÜİK'in 2020 yılı 3. çeyrek GSYH verilerine göre gayri safi katma değer içinde işgücü ödemelerinin oranı yüzde 32,9'dan yüzde 29,9'a gerilerken sermaye gelirleri yüzde 50,5'ten yüzde 55,3'e yükseldi. **Salgında 1.168 TL ödenekle zorunlu ücretsiz izne çıkarılanlar asgari ücretin yarısı düzeyinde bir gelirle yaşamaya zorlanıyor.** Ücretsiz izin ödeneği, kısa çalışma ödeneği gibi asgari ücretten daha düşük gelirle yaşamaya mahkûm edilen sigortalı işçiler ile salgın döneminde işini kaybeden kayıtsız işçiler de dikkate alındığında pandemi koşullarında asgari ücretin altında yaşayanların sayısı ve oranının hızlı biçimde arttığını söylemek mümkündür.

Asgari ücret aileleriyle birlikte on milyonlarca yurttaşın derdi, milyonlarca işçi ve onların ailelerinin yaşam koşullarını ilgilendiren çalışma hayatının en temel konularından biridir.

Asgari ücret emredici bir kural olmasına rağmen işçilerin önemli bir bölümü yasa dışı bir biçimde asgari ücretin altında ücretlerle çalıştırılıyor. Bu sayı ne yazık ki genelde 3 milyonun, kadınlarda ise 1 milyonun üzerindedir.

Asgari ücret nüfusun oldukça geniş bir bölümünü etkiliyor. Asgari ücret artışı gelir düzeyi ile tüketim ve tasarruf eğilimlerini de etkileyeceği için ekonominin bütününe de ilgilendiren çok önemli makro ekonomik bir göstergedir.

Öte yandan sosyal güvenlik primlerinin alt ve üst sınırı asgari ücrete bağlı olarak belirleniyor. İşsizlik ödeneklerinden, emekli aylıklarına kadar pek çok ödeme asgari ücret düzeyinden etkileniyor. Özellikle salgın döneminde büyük önem taşıyan kısa çalışma ödeneği de asgari ücrete oranla hesaplanıyor.

Bilindiği gibi **asgari ücret, Asgari Ücret Tespit Komisyonu** tarafından saptanıyor. Karar oyçokluğu ile alınıyor ve kesin nitelik taşıyor. Asgari ücret tespit süreci Türkiye'nin en

büyük ücret pazarlığı olmasına karşın bu pazarlıkta işçilerin ve sendikaların elinde grev hakkı yoktur. Ancak asgari ücret tespit sürecini bir toplu pazarlığa çevirmek, milyonların meselesi yapmak ve çalışanları insanca bir asgari ücret talebi etrafında harekete geçirmek mümkündür. Asgari ücret ülkemizde giderek ortalama ücrete dönüştüğü için çalışanları salgının yarattığı kayıplara ve ekonomik krize karşı korumanın en önemli aracıdır.

2021 asgari ücret pazarlığının sert geçeceği ve hükümetin "acı reçete" ile ekonomik krizin arkasında saklanarak düşük artış oranı önereceği sır değil. Bilindiği gibi hükümet elde avuçta ne varsa kullanmıştır. Sonuçta ekonomi salgın döneminde daha da kırılgan hale gelmiştir.

2021-2023 dönemini kapsayan **Orta Vadeli Program**'da (**Yeni Ekonomi Program-YEP**) *"Kamunun yönlendirdiği bazı fiyat ve ücretlerde geçmiş enflasyon yerine YEP enflasyon hedeflerine göre ayarlamalar yapılacak, böylece enflasyonda atalet etkisi sınırlandırılacaktır"* hedefine yer verildi. Bunun anlamı kamunun etkili olduğu ücret ve gelirleri başta asgari ücret olmak üzere bastırmaktır.

23 Eylül 2019'da **Uluslararası Para Fonu (IMF)** *"Geriye dönük enflasyona dayalı ücret saptama sistemi ortadan kaldırılarak, asgari ücret artışı hedeflenen enflasyon ve verimliliğe paralel saptanarak, işgücü piyasası esnekliği sağlanmalı"* açıklamasını yaptı. Hükümetin bu hedefi IMF'ye paraleldir.

Bilindiği gibi OVP'nin 2021 enflasyon hedefi yüzde 8 olarak saptandı. Bu nedenle hükümet asgari ücret müzakerelerinde hedef enflasyonu gündeme getirebilir. Asgari ücret tespitinde hedef enflasyonun esas alınması kabul edilemez. Tersine ekonomik kriz ve salgın koşullarında devletin sosyal yükümlülükleri öne çıkmalı ve asgari ücret üzerindeki vergi ve kesinti yükü düşürülmelidir.

Asgari ücret müzakereleri sıradan bir pazarlık değildir. Ülkemizin en büyük, en kapsamlı mücadele sürecidir. Asgari ücret pazarlığı sadece masa başı pazarlık değildir. DİSK asgari ücret pazarlığını çok önemli bir paylaşım mücadelesi olarak görmektedir. Uluslararası normlar gerektirdiği halde DİSK asgari ücret görüşmelerine katılamıyor. Ancak asgari ücret pazarlığı ve mücadelesinin doğrudan tarafıyız.

DİSK asgari ücret pazarlığının bütün işçi konfederasyonları tarafından ortak bir anlayış ve ortak bir mücadele ile yürütülmesi, asgari ücret görüşmeleri sırasında konunun toplumsal bir talep haline gelmesi ve sahiplenilmesi için ortak hat önermektedir. **Konfederasyonumuz, Türk-İş ve Hak-İş'e** asgari ücretin insana yaraşır bir ücret olması için ortak çalışma ve mücadele önermektedir. Üç konfederasyon tarafından 2019'da ve bu yıl kamuoyuna açıklanan ortak ilkeleri ve bunlar etrafında ortak mücadeleyi çok önemsiyoruz.

Türkiye’de asgari ücretin tespitinde uluslararası standartlar; **BM, ILO ve Avrupa Konseyi** standartları dikkate alınmıyor. Asgari ücret tespitinde işçinin ailesi dikkate alınmıyor. DİSK asgari ücretin evrensel kabul görmüş kurallara ve ilkelere göre hesaplanmasını istiyor.

Covid-19 salgını asgari ücreti daha da yaşamsal hale getirdi. Bir yandan gelir kayıpları öte yandan artan giderler nedeniyle asgari ücretin önemi daha da arttı. 2021 asgari ücreti pandeminin yarattığı gelir kaybı ve artan giderler dikkate alınarak hesaplanmalıdır. Asgari ücretin saptanmasında salgının getirdiği yeni masrafların da hesaba katılması gerekir. Hane için hijyen ürünleri, sağlık ve eğitim giderleri ile evden çalışanlar ve evde kalmak zorunda olanlar için artan elektrik, gaz, su ve internet gibi giderlerdeki artışlar ve ek yükler dikkate alınmalıdır.

- Salgın döneminde asgari ücret farklı hesaplanmalıdır.
- 2021 asgari ücreti Covid-19 salgınının hanelere getirdiği yeni yükler dikkate alınarak hesaplanmalıdır.
- Bütçeden asgari ücrete nakit desteği sağlanmalıdır.
- Asgari ücret net ödenmelidir. Asgari ücret tümüyle vergi dışı bırakılmalıdır
- Salgın döneminde asgari ücret SGK işçi primleri bütçeden karşılanmalıdır.
- Asgari ücret hesabında sadece işçinin kendisi değil, ailesi de esas alınmalıdır.
- Asgari ücret tespitinde geçim koşulları ve milli gelir artışı dikkate alınmalıdır.
- Asgari ücret bütün işçi ve memurlar için ortak saptanmalıdır.
- **2021 asgari ücreti net 3.800 TL olarak saptanmalıdır.**

Asgari ücret etrafında mücadele toplumsal, hukuksal ve bilimsel boyutları olan çok yönlü bir süreçtir. Bu çerçevede DİSK yıllardır asgari ücret tespit görüşmeleri sırasında görüşlerini ve asgari ücret talebinin sosyal ve ekonomik temellerini bilimsel gerekçeleriyle birlikte bir araştırma raporu hazırlayarak kamuoyuna sunmaktadır.

Salgın Günlerinde Asgari Ücret Gerçeği Araştırması DİSK Araştırma Merkezi (DİSK-AR) tarafından asgari ücretin çeşitli boyutlarını ortaya koymak amacıyla hazırlandı. Araştırma karşılaştırmalı olarak dünya ve Türkiye’de asgari ücret uygulamalarını ele almakta ve 2021 asgari ücret talebimizin temel gerekçelerini ortaya koymaktadır.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET

ASGARİ ÜCRETİN TARİHÇESİ VE EVRENSEL KURALLARI

Asgari ücret evrensel kabul görmüş **temel sosyal insan haklarından** biridir. Asgari ücret uygulaması, işçilerin sermayenin insafına bırakılmaması ve kamusal düzenlemelerle korunması anlamına geliyor. Çeşitli uluslararası sözleşme ve antlaşmalar asgari ücret hakkını güvence altına almıştır. 19. yüzyılın sonlarında uygulama örnekleri görülen asgari ücret yüz yıldır evrensel olarak kabul edilmiş bir haktır.

Asgari ücreti uygulayan ilk ülke 1894'te **Yeni Zelanda** oldu. Ardından 1896'da **Avusturalya**'nın Victoria Eyaleti'nde ve 1909'da **İngiltere**'de asgari ücret uygulamasını görüyoruz. Asgari ücret **ABD**'de 1900'lerin başlarında gündeme geldi ve eyalet düzeyinde kadın ve çocuklar için asgari ücret uygulamaları söz konusu oldu. Ancak ABD Yüksek Mahkemesi 1923'te asgari ücreti ABD Anayasası'na aykırı buldu ve iptal etti. 1938'de Roosevelt döneminde federal asgari ücret sistemi kabul edildi ve ABD Yüksek Mahkemesi 1941'de asgari ücreti Anayasa'ya uygun buldu.¹ Ekim 1917'de **Sovyet Devrimi**'nin ikinci günü yayımlanan hükümet kararnamesi ile 8 saatlik işgünü ve asgari ücret kabul edildi.²

Türkiye asgari ücret uygulamasını 1936 İş Kanunu ile kabul etti. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bağımsızlığını kazanan **Hindistan** ve **Pakistan** gibi ülkeler asgari ücret uygulaması başlattı. Ulusal düzeyde kapsayıcı asgari ücret uygulamaları ilk olarak **Hollanda** (1960), **Fransa** (1970) ve **İspanya**'da (1980) ortaya çıktı.³

¹ ILO (2016), Minimum Wage Policy Guide.

² British Library, "Timeline of the Russian Revolution" <https://www.bl.uk/russian-revolution/articles/timeline-of-the-russian-revolution> (Erişim: 15 Kasım 2020)

³ ILO (2016), Minimum Wage Policy Guide.

Asgari ücret, **Uluslararası Çalışma Örgütü'nün** (ILO) 1919'daki kuruluşundan bu yana önemli hedeflerinden biri oldu. 1919'da **ILO** kuruluş ilkeleri arasında asgari ücret de yer almıştır. ILO'nun kuruluşunda "her çalışana ülkesinin ve zamanın koşullarına göre makul bir yaşamı sürdürebilmesi için uygun bir ücret ödenmelidir" ilkesine yer verilmişti.

1944'te kabul edilen ILO'nun **Philadelphia Bildirgesi**, çalışan ve bu tür bir korumaya ihtiyacı olan herkes için asgari geçim ücretinin öneminin altını çizdi. Bu tutum, 2008 tarihli ILO'nun **Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi**'nde de tekrarlandı.

ILO 1928'de, **26 sayılı Asgari Ücretin Belirlenme Yöntemleri Sözleşmesi**'ni kabul etti. Bu Sözleşme, her üye devleti için toplu sözleşme yoluyla veya başka bir yolla etkili bir ücret belirleme yönteminin bulunmadığı veya o ücretlerin istisnai şekilde düşük olduğu işlerde (özellikle evde yapılan işlerde) asgari ücret tespitine olanak sağlayan yöntemlerin kabulünü öngörü-yordu. 26 sayılı Sözleşme, 100'den fazla onay ile bugüne kadar en çok onaylanan ILO sözleşmelerinden biri olmaya devam etmektedir. Türkiye 26 sayılı Sözleşme'yi 1973 yılında onayladı.

ILO 1970 yılında, 26 sayılı Sözleşme'de öngörülenden daha geniş bir koruma sağlayan **131 sayılı Asgari Ücret Tespit Sözleşmesi**'ni kabul etti. ILO'nun 131 sayılı Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre, asgari ücretin tespitinde **işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları**, ülkedeki genel ücret seviyesi, hayat pahalılığı, sosyal güvenlik yardımları ve diğer sosyal grupların göreceli yaşama standartları dikkate alınmalıdır. ILO'nun **135 sayılı Tavsiye Kararı**'nda ise asgari ücretin yoksulluğu alt etmesine yönelik etkisine, bütün işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarının tatmininin sağlanmasına dönük öneri

İnsan onuruna yaraşır asgari ücret temel bir insan hakkıdır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi:

"Çalışan herkesin, kendisine ve ailesine insanlık onuruna yaraşır bir yaşam sağlayan ve gerektiğinde her türlü sosyal koruma yolları ile de desteklenen adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır."

Avrupa Sosyal Şartı:

"Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli adil bir ücret alma hakkı vardır."

ILO:

"Asgari ücretin tespitinde işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları, ülkedeki genel ücret seviyesi, hayat pahalılığı, sosyal güvenlik yardımları ve diğer sosyal grupların görelî yaşama standartları dikkate alınmalıdır."

yer almaktadır. **Türkiye ne yazık ki 131 sayılı ILO Sözleşmesi'ni henüz onaylamadı.**

ILO tarafından hazırlanan **Asgari Ücret Politika Kılavuzu** adlı çalışmada asgari ücretin anlamlı olabilmesi için ekonomik etkenler dikkate alınırken, işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını kapsayacak bir düzeyde saptanması gerektiği vurgulanmaktadır (ILO, 2017).

10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen **Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin** asgari ücretle ilgili 23. maddesinde "*Çalışan herkesin, kendisine ve ailesine insanlık onuruna yaraşır bir yaşam sağlayan ve gerektiğinde her türlü sosyal koruma yolları ile de desteklenen adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır*" ilkesine yer verilmektedir.

Bildirge'nin 23. maddesi ise daha kapsamlıdır ve "*uygun bir hayat seviyesi*"nin herkesin hakkı olduğunu vurgulamaktadır: "*Herkesin gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.*"

Evrensel Bildirge açıkça işçinin kendisinin ve ailesinin insanlık onuruna uygun bir yaşam sağlayacak ücret hakkını güvence altına almaktadır. Türkiye, **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni** kabul etmiştir.

1961 yılında kabul edilen Avrupa Sosyal Şartı ile onun güncellenmiş hali olan ve 1996'da kabul edilen **Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın** 4 (1) maddesi ise "*Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli adil bir ücret alma*

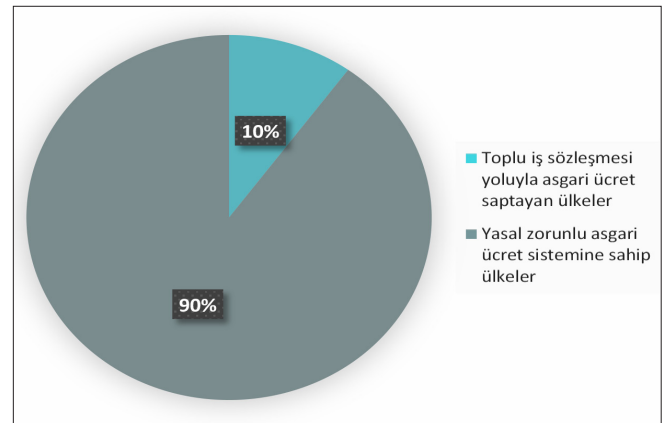
hakkı vardır" hükmünü içermektedir. Türkiye, tarafı olduğu **Avrupa Sosyal Şartı'nın** ve **Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın** bu hükmüne anlaşılmaz bir biçimde çekince koymuş ve onay dışı bırakmıştır.

DÜNYADA ASGARİ ÜCRET TESPİT YÖNTEMLERİ

Asgari ücretin tespitinde dünyada farklı yöntemler kullanılmaktadır. Ülkelerin çoğunda yasal-zorunlu bir asgari ücret sistemi varken, başta **İskandinav ülkeleri** olmak üzere kimi ülkelerde asgari ücrete ilişkin yasal zorunlu bir sistem yoktur. Bu ülkelerde **asgari ücret ulusal veya sektörel düzeyde toplu iş sözleşmeleriyle belirlenmektedir.**

ILO verilerine göre 186 ILO üyesi ülkenin yüzde 90'ında yasalar veya toplu iş sözleşmeleriyle uygulanan bir asgari ücret sistemi vardır. Yüzde 10'unda ise asgari ücret sistemi yoktur (Grafik 1). **ILO tahminlerine göre asgari ücret uygulaması olan ülkelerin yüzde 90'ında yasal-zorunlu bir asgari ücret mekanizması varken, yüzde 10'unda asgari ücret düzeyi toplu iş sözleşmeleriyle belirlenmektedir** (ILO, 2017). Bu ülkeler genellikle İskandinav ülkeleridir. Asgari ücretin toplu iş sözleşmeleriyle belirlendiği sistemlerde teşmil (toplu iş sözleşmesinin sendika üyesi olmayan işçilere

Grafik 1: Dünyada Asgari Ücret Tespit Yöntemleri

Kaynak: ILO (2017).

ve işyerlerine yaygınlaştırılması) yoluyla sendika üyesi olmayanlar da kapsama alınmaktadır.

Asgari ücretin belirlenmesinde dünyada üç temel yöntem uygulanmaktadır (Tablo 1):

1) Asgari ücretin doğrudan hükümet tarafından belirlenmesi,

2) Asgari ücretin hükümet ve sosyal taraflar arasında müzakere veya danışma yoluyla belirlenmesi,

3) Asgari ücretin ulusal veya sektörel toplu pazarlık yoluyla belirlenmesi.

Asgari ücret ABD, Brezilya, Hollanda, Lüksemburg, Malta, İspanya, Yeni Zelanda ve Yunanistan'da hükümet tarafından tespit edilmektedir (Tablo 1). ABD'de federal düzeyde ve eyalet düzeyinde asgari ücret tespiti yapılmaktadır.

Hollanda'da asgari ücret ekonomide gelişmeler dikkate alınarak hükümet tarafından saptanmaktadır. İspanya'da 2011 öncesinde hükümet asgari ücreti sosyal taraflarla birlikte saptıyordu. 2011 sonrasında ise kriz nedeniyle bu yöntemden vazgeçildi.

Asgari ücret tespitinde kullanılan ikinci yöntem hükümetler ve sosyal taraflar (işçi ve işveren örgütleri) arasında müzakere ve danışmadır. **Almanya, Fransa, İngiltere, Portekiz, Polonya ve Türkiye** bu grupta yer almaktadır (Tablo 1). Daha önce yasal asgari ücret uygulaması olmayan Almanya'da 2015 yılında yasal asgari ücret uygulamasına geçildi. **Asgari Ücret Daimi Komitesi** aracılığıyla sosyal taraflarca belirlenen asgari ücret hükümet kararname ile yürürlüğe girer. Komite işçi, işveren temsilcilerinden ve bilimsel danışmanlardan oluşmaktadır.

Fransa'da hükümet temsilcilerinin, çalışanların ve işverenlerin oluşturduğu **Toplu İş Sözleşmeleri Yüksek Komisyonu**, asgari ücret için her yıl görüş bildirmek üzere

Tablo 1: Çeşitli Ülkelerde Asgari Ücret Tespit Yöntemleri

Ülke	Ulusal Düzeyde Yasal Asgari Ücret Sisteminin Varlığı	Hükümet Tarafından	Hükümet ve Sosyal Taraflar Birlikte veya Danışarak	Toplu İş Sözleşmeleriyle (Ulusal veya Sektörel)
ABD	Var	+		
Almanya	Var		+	
Avusturya	Yok			+
Avustralya	Var		+	
Belçika	Var			+
Brezilya	Yok	+		
Bulgaristan	Var		+	
Çekya	Var		+	
Danimarka	Yok			+
Estonya (*)	Var		+	+
Finlandiya	Yok			+
Fransa (*)	Var		+	+
Hırvatistan	Var		+	
Hollanda	Var	+		
İngiltere	Var		+	
İrlanda	Var		+	
İsveç	Yok			+
İsviçre	Yok			+
İtalya	Yok			+
İzlanda	Yok			+
Kıbrıs (Güney)	Yok			+
Letonya	Var		+	
Litvanya	Var		+	
Lüksemburg	Var	+		
Macaristan	Var		+	
Malta	Var	+		
Norveç	Yok			+
Polonya	Var		+	
Portekiz	Var		+	
Romanya	Var		+	
Slovakya	Var		+	
İspanya	Var	+		
Türkiye	Var		+	
Yeni Zelanda	Var	+		
Yunanistan (*)	Var	+		

Kaynak ve Açıklama: Alfonso Arpaia, Pedro Cardoso, Aron Kiss Kristine Van Herck ve Anneleen Vandeplas (2017), *Statutory Minimum Wages in the EU: Institutional Settings and Macroeconomic Implications*, IZA – Institute of Labor Economics <http://ftp.iza.org/pp124.pdf> (Erişim 15 Kasım 2020; Eurostat – Minimum wage Statistics, Monthly minimum wages- bi-annual data- country-specific information, Situation as of 1 July 2020.

Asgari ücret tespitine ilişkin gruplandırma ülke özelliklerine göre bazı karma uygulamaları da içermektedir. Bu nedenle baskın uygulama yanında diğer uygulamalara da yer verilmiştir.

(*) Fransa'da yasal asgari ücret yanında toplu iş sözleşmeleriyle müzakere edilmiş asgari ücret de uygulanmaktadır. Estonya'da asgari ücret sosyal taraflarca kararlaştırılmakta ve bu karar hükümet tarafından imzalanmaktadır. Yunanistan'da 2012'ye kadar toplu iş sözleşmeleriyle belirleniyordu.

Türkiye’de asgari ücret 1936 İş Kanunu ile kabul edildi.

toplanmaktadır. Sendika temsilcilerinin ve işverenlerin yasal olarak yılda en az bir kez ücretlerle ilgili görüşmelere katılmak için bir araya gelmesi zorunludur. Asgari ücret, komitede ortaya konan görüşlerden sonra hükümet tarafından belirlenir. Toplu iş sözleşmesi kapsamının oldukça yüksek olduğu Fransa’da toplu iş sözleşmeleriyle saptanan müzakere edilmiş asgari ücret de uygulanır.

Macaristan’da asgari ücret sosyal tarafların önerileri doğrultusunda hükümet tarafından belirlenir. İrlanda’da ise sosyal tarafların veya İş Mahkemesi’nin tavsiyeleri doğrultusunda hükümet tarafından belirlenir. **İngiltere, Letonya, Litvanya, Romanya ve Slovakya**’da asgari ücret sosyal tarafların önerileri dikkate alınarak hükümet tarafından belirlenir (Tablo 1). **Ponya**’da asgari ücret hükümet, işveren ve sendikalar tarafından birlikte belirlenir. Portekiz’de başbakan ve 4 bakan, işveren örgütleri ve sendika konfederasyonları tarafından oluşturulan **Sosyal Diyalog Daimi Komisyonu** tarafından belirlenen asgari ücret daha sonra bir kararname ile yürürlüğe girer. **Estonya**’da asgari ücret işçi sendikaları konfederasyonu ve işveren konfederasyonu tarafından kararlaştırılır. Daha sonra hükümet tarafından imzalanır.

Avusturya, Finlandiya, İtalya, İsveç, İsviçre, İzlanda ve Norveç’te ise yasalarla düzenlemiş bir asgari ücret sistemi yoktur. Asgari ücret sektörel veya ulusal ölçekli toplu iş sözleşmeleri ile belirlenir (Tablo 1). Belçika’da ise asgari ücret **Ulusal Çalışma Konseyi**’nde işveren örgütü ve sendikalar ile müzakere edilen toplu sözleşmeler ile belirlenir.

TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRETİN GELİŞİMİ

Türkiye asgari ücret **3008 sayılı ve 1936 tarihli İş Kanunu** ile erken Cumhuriyet döneminde mevzuatımıza girmiştir. 3008

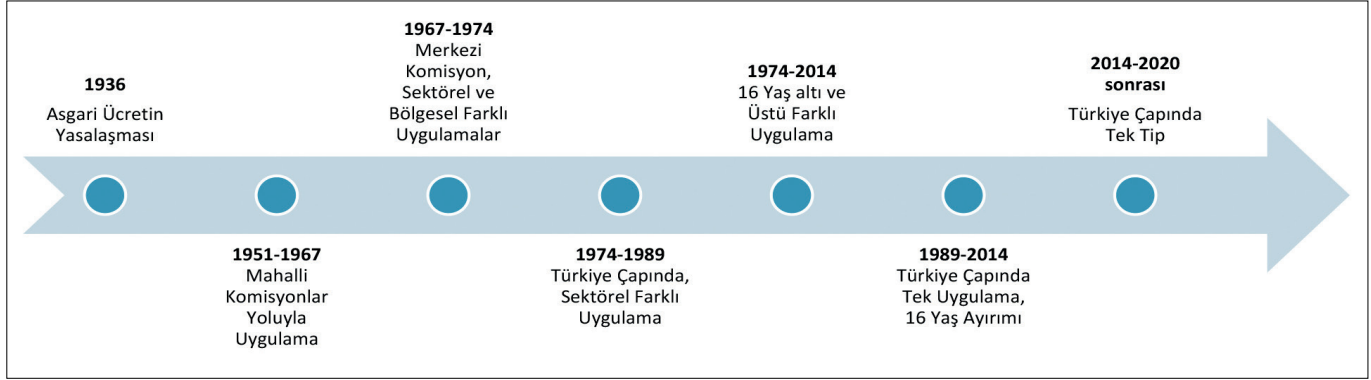
sayılı İş Yasası’nın 32. maddesi “*İktisat ve-kaletince teklif edilecek işlerde işçi ücretlerinin en aşağı hadleri bir nizamname ile tespit edilir*” hükmünü içeriyordu. Ancak bu nizamname (yönetmelik) bir türlü çıkarılmadı. 25 Ocak 1950 tarihinde İş Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle asgari ücret tespit yetkisi mahalli komisyonlara bırakıldı.⁴

Bu komisyonlar o yer için yetkili çalışma teşkilatına mensup memurun başkanlığı altında bir işçi ve bir işveren temsilcisi ile mahalli ticaret ve sanayi varsa ziraat odalarının kendi aralarında seçecekleri bir temsilci ile belediye encümeninden gönderilecek bir üye ve mahalli hükümet doktoru ile sendikadan gönderilecek bir üyeden oluşmaktaydı. 1951 tarihinde yayımlanan **Asgari Ücret Yönetmeliği**’ne göre işçi ve işverenlerin temsil edildiği ancak devlet temsilcilerinin ağırlıkta olduğu mahalli komisyonlar değişik işkollarında ayrı ayrı asgari ücret belirleme yetkisine sahipti. Mahalli komisyonların kararlarına karşı **Çalışma Bakanlığı**’nda kurulacak bir komisyona itiraz edilebiliyordu. Ancak Bakanlık’taki beş kişilik itiraz kurulu tamamen devlet temsilcilerinden oluşmaktaydı.

1967’de kabul edilen 931 sayılı İş Kanunu ile mahalli komisyonlardan vazgeçildi ve merkezi bir komisyon oluşturuldu. Bu komisyon asgari ücreti altı bölge esasına göre belirledi. 1475 sayılı İş Yasası’nda yer alan hükümlere göre asgari ücret merkezi bir asgari ücret komisyonu tarafında ülke çapında belirlenmeye başlandı.

1475 sayılı Yasa’ya göre **Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma Bakanlığı**’nın tespit edeceği üyelerden birinin başkanlığında, Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü veya Yardımcısı, İşçi Sağlığı Genel Müdürü veya Yardımcısı, Devlet İstatistik Enstitüsü Ekonomik İstatistikler Dairesi Başkanı veya Yardımcısı, Sanayi ve

⁴ Türkiye’de asgari ücretin tarihçesi Koray ve Çelik (2007) adlı çalışmadan alınmıştır.

Grafik 2: Türkiye'de Asgari Ücret Uygulamaları

Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Yayın Dairesi Müdürü veya Yardımcısı, Devlet Planlama Teşkilatı'ndan konu ile ilgili dairenin başkanı veya yetki vereceği bir görevli ile bünyesinde en çok işçiyi bulunduran en üst işçi teşekkülünden değişik işkolları için seçecekleri beş, bünyesinde en çok işvereni bulunduran en üst işveren teşekkülünden değişik işkolları için seçeceği beş temsilciden oluşuyordu.

Asgari ücretin ulusal ölçekli bir komisyonca belirlenmesine bu dönem başlandı. 5 Nisan 1968 tarihli **Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği'ne** göre "Asgari ücret mahalli, bölgesel veya belirli bir yerdeki bir veya daha fazla işkolunda veya o yerdeki bütün işkollarında veya milli seviyede" tespit edilebiliyordu. Ulusal ölçekli asgari ücret, komisyonun 11 ay 27 günlük ve 37 toplantı boyunca devam eden çalışmasıyla 1969 yılında altı bölge esasına göre saptandı. İlk ulusal ölçekli asgari ücretin belirleneceği bu toplantıya işveren temsilcileri katılmayacaklarını belirttiler ve ertelenmesini istediler. Ancak daha önceki toplantıya da katılmayan işveren temsilcilerinin bu talebi zamanında davet ve duyuru yapıldığı için kabul edilmedi ve toplantı hükümet ve işçi temsilcilerinin katılımıyla yapıldı. Bu, komisyonun tarihindeki en uzun süredir.

1972 yılı asgari ücreti dört bölge esasına göre tespit edildi. 1974 yılında bölgele-re göre asgari ücret uygulamasından vazgeçilerek ulusal ölçekli tek bir asgari ücret

tespit edildi. Ancak 1974-1989 arasında asgari ücret sanayi ve hizmetler ile tarım ve ormancılık için ayrı ayrı belirlendi. 1989 yılında bu uygulamadan da vazgeçilerek asgari ücret ulusal düzeyde tek tip olarak saptanmaya başlandı (Grafik 2). Öte yandan 1974 yılından başlayarak 16 yaş altı ve üstü için ayrı olarak saptanan asgari ücret 2014 yılından itibaren yaş ayrımı olmaksızın ulusal düzeyde ve bütün sektörler için tek tip belirlenmeye başlandı.

TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN TESPİT YÖNTEMİ

Türkiye'de dünyadaki yaygın uygulama gibi yasal asgari ücret sistemi vardır. Dahası, Anayasa'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" başlıklı üçüncü bölümünde yer alan "Ücrette adalet sağlanması" başlıklı 55. maddede asgari ücret anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Anayasa'nın 55. maddesine göre, "Ücret emeğin karşılığıdır" ve "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur."

Bu madde ile Anayasa, devlete asgari ücret konusunda olumlu edimde bulunma yükümlülüğü getirmektedir. Devlet bir yandan adil bir ücret için diğer yandan asgari

Türkiye'deki asgari ücret tespit yöntemi uluslararası normlara aykırıdır.

Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği:

"Asgari ücret işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir."

ücret için gerekli önlemleri alacaktır. Anayasa'ya göre asgari ücret sadece ülkenin ekonomik durumu ile sınırlı olarak ele alınmaz. "Çalışanların geçim şartları" asgari ücret tespitinde dikkate alınması gereken ilk etkidir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 39. maddesine göre iş sözleşmesi ile çalışan ve İş Kanunu kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için ücretlerin asgari sınırları, en geç iki yılda bir **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**'nca (yeni adıyla **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı**) Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile belirlenir.

Asgari ücret bölge ayrımı olmaksızın ulusal düzeyde, yaş ve sektör ayrımı yapmaksızın Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından tek tip olarak saptanmaktadır.

Komisyon kararları kesindir ve Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Komisyon'un toplanma ve çalışma şekli ile asgari ücretlerin tespiti sırasında uygulanacak esaslar **Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği** ile belirlenmiştir.

Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği'ne göre asgari ücret: "işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücreti" şeklinde tanımlanmaktadır.

Uluslararası normlara göre işçinin sadece kendisinin değil, ailesinin de (hanehalkının) asgari ücret tespitinde hesaba katılması gerekir. Yönetmelik'teki tanımda işçinin ailesi asgari ücretin dışından bırakılmıştır.

Dolayısıyla Türkiye'deki asgari ücret tespit yöntemi uluslararası standartlarla uyumsuzdur.

ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU DEMOKRATİK DEĞİL

Türkiye'de asgari ücret üç taraflı bir mekanizma olan **Asgari Ücret Tespit Komisyonu** tarafından belirleniyor. Komisyon'da beş hükümet, beş işveren ve beş işçi temsilcisi yer alıyor. İşçi ve işveren temsilcileri en çok üyeye sahip üst işçi ve işveren örgütleri tarafından (işçi temsilcilerini Türk-İş ve işveren temsilcilerini ise TİSK) saptanıyor.

Komisyon'da DİSK ve diğer konfederasyonlar yer alamıyor. Böylece işçilerin önemli bir bölümünün Komisyon'da temsili engelleniyor. **Komisyon kararları kesin nitelikli olup itiraz edilemiyor.** Asgari ücret tespit sürecinde toplu pazarlık sürecinde olduğu gibi uyuşmazlık prosedürü işlenmiyor ve kararlara itiraz edilemiyor.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun yapısı günümüze kadar hep iş kanunları ile saptandı. Asgari ücret iş kanunları ile düzenlendiği için bunu saptayacak komisyonun da İş Kanunu içinde yer alması kanun yapma tekniği ve yasama kalitesi açısından gereklidir. Ancak 2018'de sessiz sedasız bir biçimde Asgari Ücret Tespit Komisyonu ile ilgili önemli bir değişiklik yapıldı.

ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU CUMHURBAŞKANLIĞI'NA BAĞLANDI

Asgari Ücret Tespit Komisyonu 10 Temmuz 2018'de yayımlanan **1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK)** ile İş Kanunu'ndan çıkarılarak Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı içine alındı. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 522. maddesinin (f) bendi ile Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı içindeki idari kurul, konsey ve komisyonlar arasına alındı. Böylece Komisyon doğrudan Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmış oldu.

Bilindiği gibi Asgari Ücret Tespit Komisyonu 4857 sayılı İş Kanunu'nda açıkça düzenlenmişti ve bu nedenle konunun CBK ile düzenlenmesi Anayasa'nın 104. maddesine göre mümkün değildi. Komisyon'un Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmasında dolambaçlı bir yol izlendi. Önce 2 Temmuz 2018 tarih ve 700 sayılı KHK'nin 145. maddesi ile Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na ilişkin İş Kanunu'nun 39. maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırıldı ve ardından komisyon 1 sayılı CBK ile düzenlendi.

Komisyonun neden İş Kanunu sistematiki dışına çıkarıldığına ilişkin bir gerekçe kamuoyu ile paylaşılmadı. Bu konuda komisyonun işçi ve işveren taraflarının görüşü alınmadı. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun Cumhurbaşkanlığı teşkilatı içine alınması Cumhurbaşkanı'nın tek başına komisyonun yapısının değiştirmesine olanak tanımaktadır. Komisyon İş Kanunu kapsamında kalsaydı değişiklikler TBMM tarafından kanunla yapılabilecekti. Oysa şimdi Komisyon'un yapısı Cumhurbaşkanı tarafından tek başına değiştirilebilecektir.

ASGARİ ÜCRET HÜKÜMET VE İŞVEREN İŞBİRLİĞİ İLE BELİRLENİYOR

Asgari Ücret Tespit Komisyonu kararları **oyçokluğu** ile alınmakta ve kesin nite-lik taşımaktadır. Komisyon kararlarına itiraz mümkün değildir. Dolayısıyla hükümet ve işveren tarafı aynı doğrultuda oy kullanıldığında işçi tarafı azınlıkta kalmaktadır. **2000-2019 arasındaki yirmi asgari ücret görüşmesinin sadece dördünde taraflar arasında uzlaşma sağlandı.** İşçi tarafı 14 kez saptanan asgari ücrete itiraz ederken bu yıllara ilişkin asgari ücret düzeyi hükümet ve işveren tarafının işbirliği ile saptandı (Tablo 2). Türkiye'de asgari ücret sosyal diyalog mekanizması ve taraflar arasında uzlaşma yoluyla değil hükümet-işveren bloğunun çoğunluk kararıyla saptanıyor.

Tablo 2: Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararları (2000-2019)

Yıl	Oybirliği	Oyçokluğu	İşçi Muhalefeti	İşveren Muhalefeti
2000 (*)		+	+	
2001		+	+	
2002		+	+	
2003		+		+
2004		+	+	
2005		+	+	
2006		+	+	
2007	+			
2008	+			
2009 (*)		+	+	
2010		+	+	
2011	+			
2012		+	+	
2013		+	+	
2014		+	+	
2015		+		+
2016		+	+	
2017		+	+	
2018	+			
2019 (*)		+	+	
Toplam	4	16	14	2

Kaynak: DİSK-AR tarafından Resmi Gazete'den derlenmiştir.

(*) 2000 ve 2009 yıllarında işçi kesimi iki kez komisyon toplantılarına, 2019 yılında ise oylamaya katılmamıştır.

2000 ve 2009 yıllarında işçi kesimi iki kez komisyon toplantılarına katılmamıştır. 2019 yılında ise işçi kesimi oylamaya katılmamıştır. İşverenler ise sadece iki kez asgari ücret miktarına itiraz etmiştir. İşveren kanadının 2000 yılından bu yana sadece 2 kez, buna karşılık işçi kanadının ise **14 kez** asgari ücrete itiraz etmesi, asgari ücret tespit sürecinin kimin lehine işlediği konusunda oldukça açıklayıcıdır. Bu tablo asgari ücretin işçi tarafının görüşleri dikkate alınmadan saptandığının kanıtıdır.

TÜRKİYE AVRUPA'NIN EN DÜŞÜK ASGARİ ÜCRETİ ÜLKELERİNDEN

Asgari ücret konusunda ileri sürülen iddialardan biri Türkiye'de asgari ücretin dünyadaki pek çok ülkeye göre yüksek olduğu yönündedir. Nitekim **Cumhurbaşkanı ve**

2009'da Avrupa'da Türkiye'den düşük asgari ücretli 12 ülke varken, 2019'da sadece 3 ülke var.

AKP Genel Başkanı Erdoğan "Bugün evine ekmek götüremeyen diye bir şey Türkiye'de var mı? Buna inanıyor musunuz? Bazı şeyleri siz kendiniz bir çözün. Var mı böyle bir şey? Elhamdülillah, bugün asgari ücretiyle, maaşıyla, her şeyiyle birçok ülkeyi geride bırakmış bir Türkiye var" derken,⁵ **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk**, "Asgari ücret karşılaştırmalarında da dünya ülkeleri arasındaki yerimizi daha da ön sıralara doğru taşıyoruz" açıklamasını yaptı.⁶

⁵ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-mecliste-gazetecilerin-gundeme-iliskin-sorularini-yanitladi2810>

⁶ Milliyet, 6 Kasım 2020.

Tablo 3: AB Ülkelerinde, ABD ve Türkiye'de Asgari Ücret (2010–2020) (Avro) (Yüzde)

Ülke	Temmuz 2010– Aylık Asgari Ücret (Avro)	Temmuz 2020– Aylık Asgari Ücret (Avro)	Temmuz 2010–Temmuz 2020 Yıllık Ortalama Değişim (Yüzde)
Lüksemburg	1.725	2.142	2,2
İrlanda	1.462	1.707	1,6
Hollanda	1.416	1.680	1,7
Belçika	1.388	1.626	1,6
Almanya (*)	:	1.584	
İngiltere	1.169	1.583	3,1
Fransa	1.344	1.539	1,4
ABD	1.024	1.122	0,9
İspanya	739	1.108	4,1
Slovenya	734	941	2,5
Malta	660	777	1,6
Yunanistan	863	758	-1,3
Portekiz	554	741	3,0
Litvanya	232	607	10,1
Estonya	278	584	7,7
Polonya	318	583	6,2
Slovakya	308	580	6,5
Çekya	311	546	5,8
Hırvatistan	391	537	3,2
Romanya	137	461	12,9
Macaristan	257	452	5,8
Letonya	254	430	5,4
Türkiye	392	383	-0,2
Sırbistan	203	344	5,4
Bulgaristan	123	312	9,8
Arnavutluk	139	209	4,2

Kaynak ve açıklama: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Minimum_wages_July_2010_and_July_2020_\(EUR_per_month_and_%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Minimum_wages_July_2010_and_July_2020_(EUR_per_month_and_%25).png) Erişim tarihi: 17 Kasım 2020.

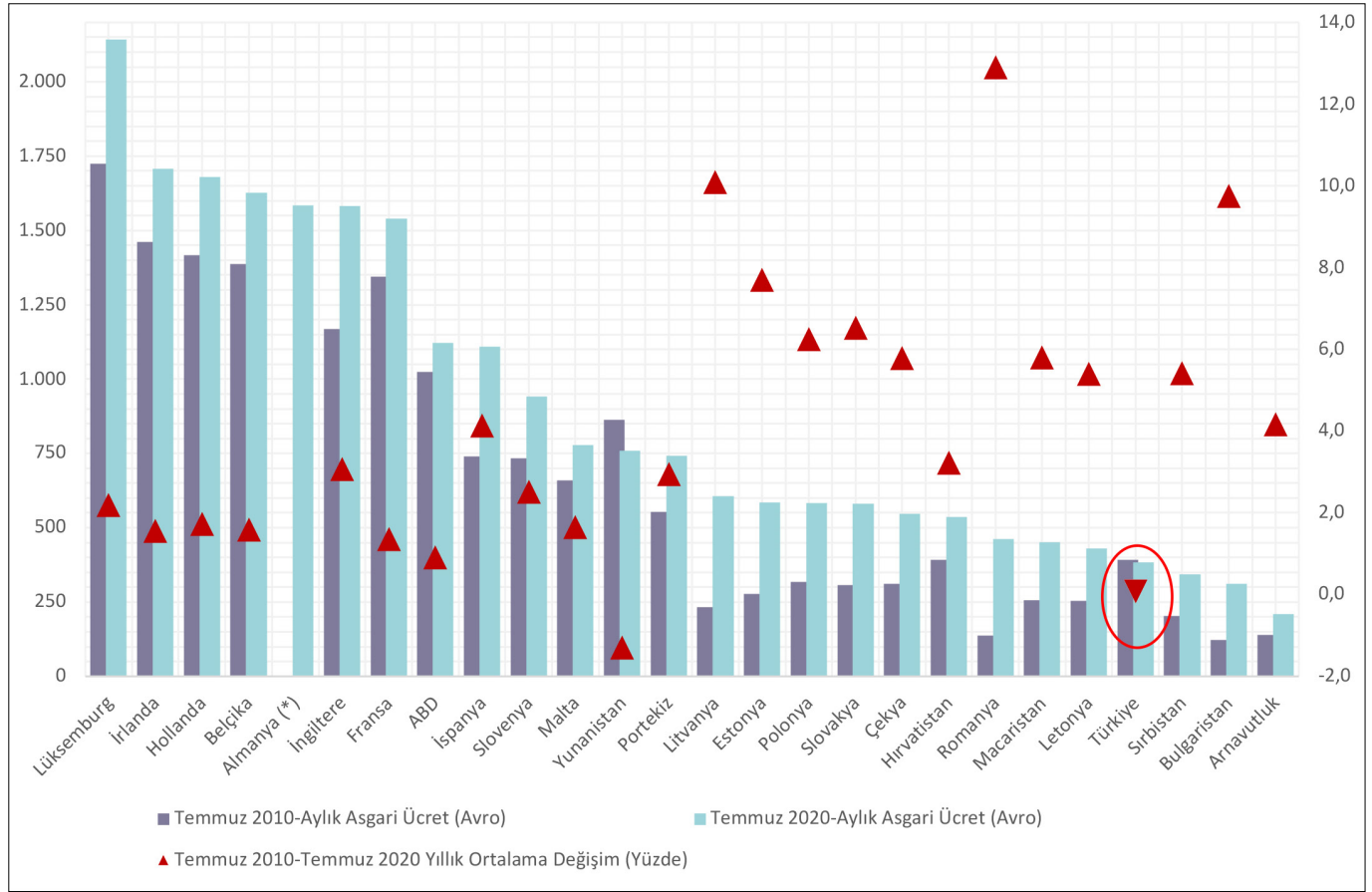
(*) Almanya'da 2010 yılında yasal asgari ücret uygulaması yoktu. Almanya asgari ücret uygulamasına 2015'te geçti. Danimarka, İtalya, Kıbrıs (Güney), Avusturya, Finlandiya ve İsveç'te yasal-zorunlu asgari ücret sistemi yoktur. Asgari ücret toplu iş sözleşmeleri ile saptanmaktadır.

Ancak bu değerlendirmeler Türkiye'nin asgari ücret gerçeğini yansıtmıyor. Tablo 3'te Avrupa Birliği ülkelerinde, ABD'de ve Türkiye'de avro cinsinden yıllık asgari ücretler ile 2010–2020 arası asgari ücretin yıllık ortama değişimi yer almaktadır. **Türkiye Avrupa ülkeleri içinde en düşük asgari ücrete sahip dördüncü ülkedir.** Türkiye'den daha düşük asgari ücrete sahip ülkeler Sırbistan, Bulgaristan ve Arnavutluk'tur (Tablo 3, Grafik 3).

2020 yılında AB ülkeleri içinde en yüksek asgari ücret aylık 2.142 avro ile Lüksemburg'a aittir. Asgari ücret İrlanda'da 1.707, Hollanda'da 1.680, Belçika'da 1.626, Almanya'da 1.584, İngiltere'de 1.583 ve Fransa'da 1.539 avrodur. İspanya 1.108 avro asgari ücrete sahipken, Yunanistan 758, Portekiz 741, Polonya 583, Macaristan 452 ve Romanya 461 avro asgari ücrete sahiptir (Tablo 3, Grafik 3). Böylece **Türkiye'deki asgari ücret sadece Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi Avrupa Birliği'nin Güney ülkelerinden değil, Polonya, Romanya ve Macaristan gibi Doğu Avrupa ülkelerinden de düşüktür.**

Türkiye'de asgari ücretin ortalama yıllık artış hızı da pek çok Avrupa ülkesinden düşüktür, hatta **Türkiye'de avro cinsinden asgari ücret 2010 ve 2020 yıllarındaki fark dikkate alındığında yıllık ortalama yüzde 0,2 oranında gerilemiştir.** Türkiye'de 2010'da 392 avro olan asgari ücret, 2020 yılında 383 avroya düşmüştür. Asgari ücret Bulgaristan'da yıllık ortalama yüzde 9,8, Romanya'da yüzde 12,9 ve Macaristan'da yüzde 5,8 artmıştır.

2010–2020 asgari ücretleri dikkate alındığında bu yıllar arasında asgari ücret yıllık ortalama olarak İspanya'da yüzde 4,1, İngiltere'de yüzde 3,1, ABD'de yüzde 0,9 ve Slovenya'da yüzde 2,5 oranında artmıştır (Tablo 3, Grafik 3). Böylece 2010'da Türkiye'den daha düşük asgari ücrete sahip ülkeler 2020 yılında Türkiye'den çok daha yüksek asgari ücrete ulaşmıştır. **2010'da Türkiye'den düşük asgari ücrete sahip 12**

Grafik 3: AB Ülkelerinde, ABD ve Türkiye'de Asgari Ücretler ve Yıllık Ortalama Artışlar (2010-2020) (Avro) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 3'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

ülke varken, 2020'de bu sayı 3'e düşmüştür. Türkiye'de asgari ücret Avrupa ülkelerine göre diptedir. Ayrıca kasım ve aralık ayındaki güncel kur dikkate alındığında Türkiye'deki asgari ücretin Arnavutluk hariç Avrupa'daki en düşük asgari ücret olduğu açıktır.

AB VE TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET KAPSAMI

Asgari ücret ve civarında ücretlerle çalışanların çokluğu o ülke için asgari ücreti çok daha önemli hale getirmektedir. Türkiye Avrupa Birliği ülkeleri içinde en düşük asgari ücrete sahip ülkelerden biri olmanın yanında, **asgari ücretle çalışanların oranının en yüksek olduğu ülkedir.** Bu durum Türkiye'de asgari ücretin etkisini AB ülkelerine göre çok daha yaşamsal hale getiriyor.

Tablo 4: AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Asgari Ücret Civarında Çalışanların Oranı (Yüzde)

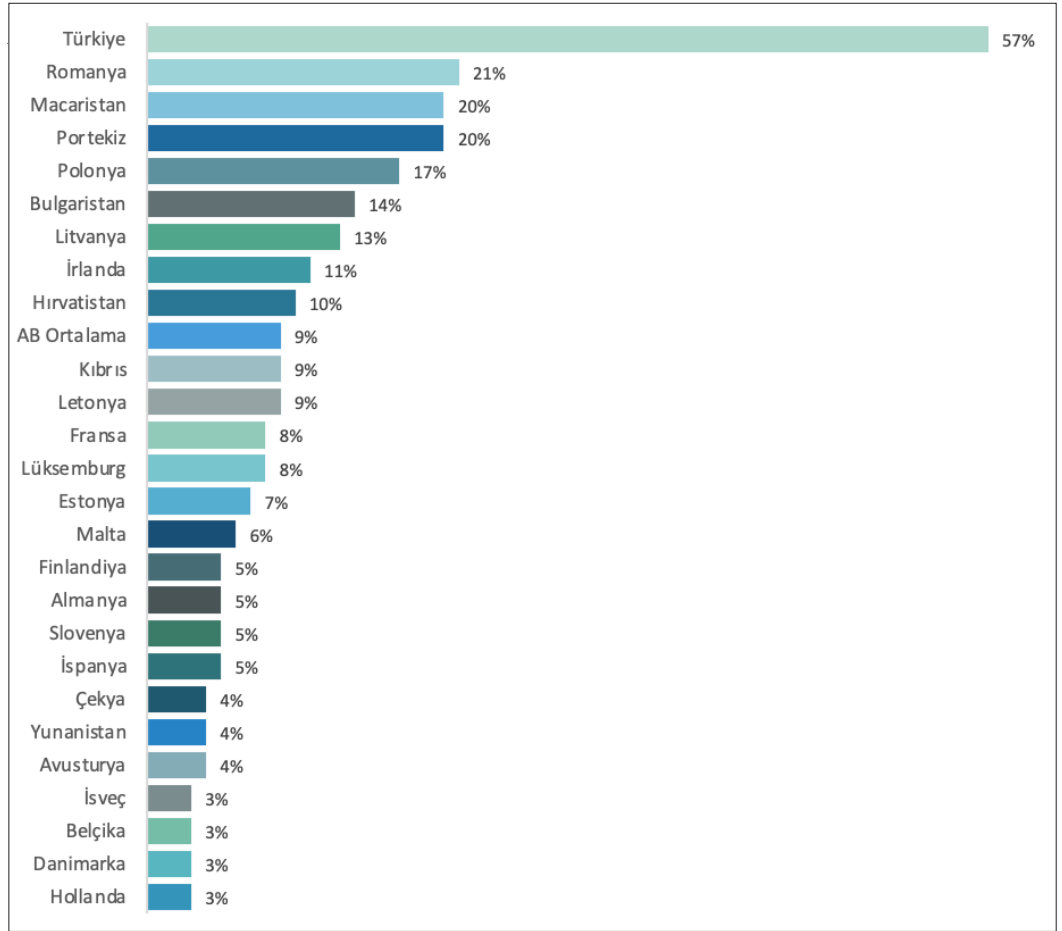
Ülke	Asgari Ücret Civarında Çalışanların Oranı (Yüzde)	Ülke	Asgari Ücret Civarında Çalışanların Oranı (Yüzde)
Hollanda	3	Fransa	8
Danimarka	3	Letonya	9
Belçika	3	Kıbrıs	9
İsveç	3	AB-Ortalama	9
Avusturya	4	Hırvatistan	10
Yunanistan	4	İrlanda	11
Çekya	4	Litvanya	13
İspanya	5	Bulgaristan	14
Slovenya	5	Polonya	17
Almanya	5	Portekiz	20
Finlandiya	5	Macaristan	20
Malta	6	Romanya	21
Estonya	7	Türkiye	57
Lüksemburg	8		

Kaynak ve açıklama: AB ülkeleri verileri asgari ücretin +/- yüzde 10'u ücretle çalışanlara ait 2017 yılı verileridir. AB verileri Eurofound (2020), *Industrial relations: Minimum wages in 2020: Annual review*, Minimum wages in the EU series, Publications Office of the European Union, adlı çalışmadan derlenmiştir. Türkiye'ye ait veri asgari ücretin yüzde 10 fazlası ve altında ücretle çalışanların oranıdır. Bu veri DİSK-AR, *Asgari Ücret Gerçeği 2019 Raporu*, İstanbul: 2019'dan alınmıştır.

Türkiye, Avrupa ülkeleri içinde en düşük asgari ücrete sahip 4 ülkeden biridir.

Türkiye'deki asgari ücretlilerin oranı AB ortalamasının 6 katından fazladır.

Grafik 4: AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Asgari Ücret Civarında Çalışanların Oranı (Yüzde)

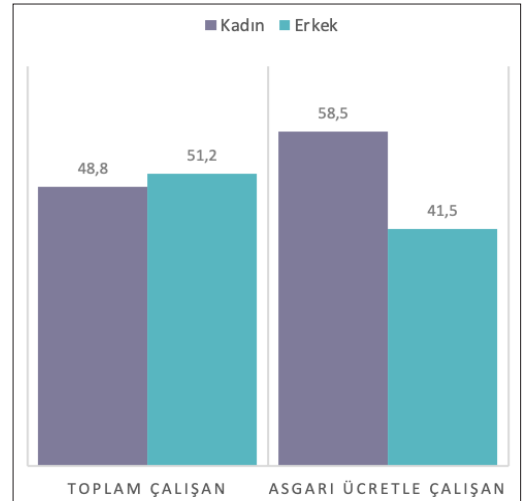
Kaynak: Tablo 4'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Eurofound verilerine göre 2017'de Avrupa Birliği üyesi ülkelerde asgari ücretin yüzde 10 altı ve yüzde 10 fazlası düzeyinde bir ücretle çalışanların oranı ortalama yüzde 9 düzeyindedir. Türkiye'de ise asgari ücretin yüzde 10 fazlası ve altında ücretle çalışanların oranı yüzde 57'dir (Tablo 4, Grafik 4). Böylece Türkiye'deki asgari ücretlilerin oranı AB ortalamasının 6 katından fazladır.

Asgari ücret civarında ücret alanların oranını AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye'ye göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Asgari ücret civarında ücret alanların oranı Hollanda, Danimarka, Belçika ile İsveç'te yüzde 3 iken Avusturya, Yunanistan ile Çekya'da yüzde 4 ve İspanya, Slovenya, Almanya ile Finlandiya'da yüzde 5'tir. AB ülkeleri arasında asgari ücretlilerin en yoğun olarak yaşadığı üç ülke ise yüzde 21 ile Romanya ve yüzde 20 ile Macaristan ve Portekiz'dir (Tablo 4, Grafik 4).

AB ülkelerinde asgari ücret civarında çalışanların yüzde 58,5'i kadın ve yüzde 41,5'i erkeklerden oluşmaktadır.

Grafik 5: AB Ülkelerinde Cinsiyete Göre İstihdam ve Asgari Ücretle Çalışanların Oranı (Yüzde)

Kaynak: Eurofound (2020), *Industrial relations: Minimum wages in 2020: Annual review*, Minimum wages in the EU series, Publications Office of the European Union.

Öte yandan **AB verilerine göre kadınların asgari ücrete daha yakın ücretlerle çalıştığı görülmektedir.** AB'de toplam çalışanların yüzde 48,8'i kadın ve yüzde 51,2'si erkek iken asgari ücret civarında çalışanların yüzde 58,5'i kadın ve yüzde 41,5'i erkeklerden oluşmaktadır (Grafik 5).

ASGARİ ÜCRETİN BAŞBAKAN VEYA CUMHURBAŞKANI MAAŞINA GÖRE EN DÜŞÜK OLDUĞU ÜLKE TÜRKİYE

Bir ülkedeki en yüksek siyasal/idari görev başkanlık, cumhurbaşkanlığı veya başbakanlıktır. Bu nedenle hükümetin saptanmasında belirleyici olduğu en az ücret ile üst düzey hükümet yetkililerinin ücret/maaş arasındaki oran son derece anlamlıdır. Seçimle gelen siyasi liderlerinin maaşları ile bir ülkedeki en düşük ücretin karşılaştırılması sembolik bir gösterge olarak önemlidir. Bilindiği gibi başkanlar, cumhurbaşkanları ve başbakanlar genellikle bir ülkede kamusal olarak saptanan en yüksek maaşı almaktadır. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Milletvekili ve belediye başkanı gibi seçimle gelen siyasilerin maaşlarının kamu görevlisi maaşlarından oldukça yüksek olduğu bilinmektedir.

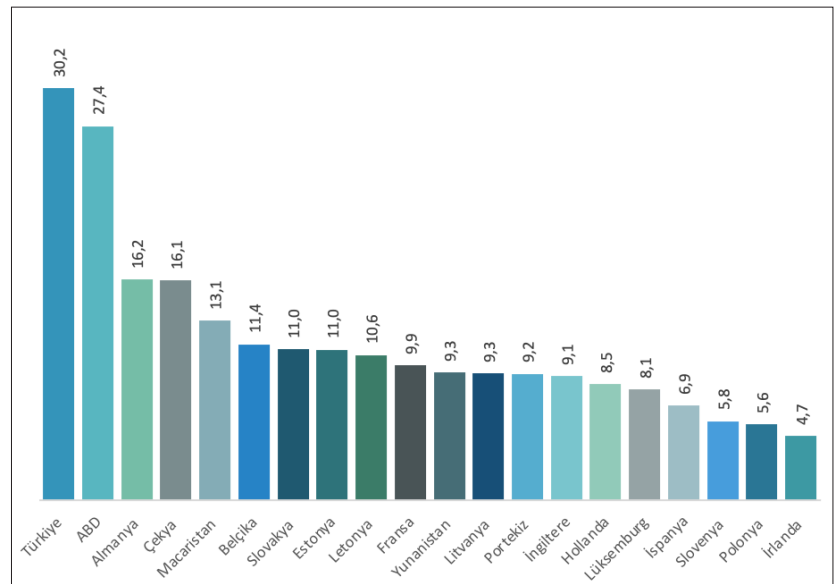
Tablo 5'te çeşitli ülkelerin asgari ücreti ile o ülkenin cumhurbaşkanının veya başbakanının maaşının avro olarak karşılaştırması yer almaktadır. Aylık cumhurbaşkanı veya başbakan maaşının en yüksek olduğu ülke 30.757 avro ile ABD'dir. ABD'de asgari ücret ise 2020 yılı 2. Döneminde aylık 1.122 avrodur. Bu durumda ABD'de cumhurbaşkanı/başbakan maaşı asgari ücretin 27,4 katı olmaktadır. Almanya, Çekya, Macaristan, Belçika, Slovakya, Estonya ve Letonya'da cumhurbaşkanı/başbakan maaşları asgari ücretin 16,2 ile 10 katı arasındadır. İrlanda, Polonya ve Slovenya'da ise cumhurbaşkanı/başbakan maaşları ile asgari ücret arasındaki fark 6 katın altındadır (Tablo 5, Grafik 6).

Tablo 5: AB Ülkelerinde, ABD ve Türkiye'de Cumhurbaşkanı/ Başbakan Maaşları ile Asgari Ücret Karşılaştırması (Avro) (Yüzde)

Ülke	Başbakan veya Cumhurbaşkanı Maaşı (Avro) Aylık (A)	Asgari Ücret (Avro) (Aylık) (B)	Asgari Ücretin Başbakan veya Cumhurbaşkanı Maaşına Oranı (Yüzde) (B/A)	Başbakan veya Cumhurbaşkanı Maaşı Asgari Ücretin Kaç Katı (A/B)
Türkiye	11.570	383	3,31%	30,2
ABD	30.757	1.122	3,65%	27,4
Almanya	25.595	1.584	6,19%	16,2
Çekya	8.798	546	6,21%	16,1
Macaristan	5.938	452	7,61%	13,1
Belçika	18.536	1.626	8,77%	11,4
Slovakya	6.409	580	9,05%	11,0
Estonya	6.427	584	9,09%	11,0
Letonya	4.565	430	9,42%	10,6
Fransa	15.203	1.539	10,12%	9,9
Yunanistan	7.070	758	10,72%	9,3
Litvanya	5.628	607	10,79%	9,3
Portekiz	6.848	741	10,82%	9,2
İngiltere	14.358	1.583	11,03%	9,1
Hollanda	14.243	1.680	11,80%	8,5
Lüksemburg	17.350	2.142	12,35%	8,1
İspanya	7.663	1.108	14,46%	6,9
Slovenya	5.419	941	17,36%	5,8
Polonya	3.241	583	17,99%	5,6
İrlanda	8.016	1.707	21,30%	4,7

Kaynak ve Açıklama: Tabloda yer alan veriler 2020 yılına aittir. Verilerin para birimi özgün kaynaktan olduğu gibi avrodur. Asgari ücrete ilişkin veriler Eurostat'tan avro olarak edinilmiştir (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/table?lang=en). Başbakan veya Cumhurbaşkanı maaşlarının yıllık maaşlarına ilişkin veriler ise <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary> adresinden derlenmiştir ve 12'ye bölünerek aylık olarak yeniden hesaplanmıştır.

Grafik 6: AB Ülkelerinde, ABD'de ve Türkiye'de Cumhurbaşkanı/ Başbakan Maaşları Asgari Ücretin Kaç Katı?

Kaynak: Tablo 5'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye cumhurbaşkanı maaşı ile asgari ücretin arasındaki farkın en fazla olduğu ülkedir. Türkiye'de aylık cumhurbaşkanı maaşı 11.570 avro iken aylık asgari ücret 383 avrodur. Türkiye'de cumhurbaşkanı asgari ücretin 30,2 katı daha fazla ücret elde etmektedir (Tablo 5, Grafik 6).

Türkiye'de asgari ücret Cumhurbaşkanı maaşının yüzde 3,3'ü kadardır.

Türkiye'de Cumhurbaşkanı maaşı asgari ücretin 30,2 katı iken, Yunanistan'da 9,3, İspanya'da ise 6,9 katıdır.

TÜRKİYE'DE ASGARI ÜCRETİN KAPSAMI

MİLYONLAR ASGARI ÜCRETE MAHKÛM! MİLYONLAR ASGARI ÜCRETEN MAHRUM!

Türkiye'de milyonlarca işçi asgari geçim için yetersiz olan asgari ücrete mahkûmken, milyonlarca işçi de asgari ücretten mahrumdur, asgari ücret dahi alamamaktadır. Giderek artan bir biçimde daha çok emekçi asgari ücrete yakın ücretlerle çalışır hale geliyor. Ülke çapında **asgari ücret-lileşme** süreci hızlanıyor. Öte yandan yasal hakları olmasına rağmen milyonlarca işçi asgari ücretin altında, hatta yarısının bile altında çalışıyor.

Türkiye'de asgari ücretle çalışanların sayısının tam olarak saptanması çeşitli zorluklar taşımaktadır. Kayıt dışılık ve kısmi kayıt dışılık asgari ücretle çalışanların tam olarak saptanmasını zorlaştırıyor. Asgari ücret kapsamındaki işçi sayısına iki kaynaktan ulaşmak mümkündür: Bunlardan biri **Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)** kayıtları diğeri ise **TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması (HİA)** anket verileridir.

SGK kayıtları sadece kayıtlı işçileri ve kuruma yapılan ücret bildirimlerini esas almaktadır. Dolayısıyla bu veriden asgari ücret altında (kayıt dışı) çalışanların sayısına ulaşmak mümkün değildir. Öte yandan bilindiği gibi **SGK'ye bildirilen ücret ile işçiye ödenen ücret farklılık gösterebilmektedir**. Örneğin işçinin ücreti asgari

ücret üzerinden bildirilmekte ancak fiili ödeme asgari ücretten daha yüksek yapılabilmektedir. Bir diğer yöntem ise bankadan ücret ödeme zorunluluğu nedeniyle işçinin ücretinin asgari ücret üzerinden gösterilmesi ama ücretini bankadan alan işçiden ücretinin bir kısmının geri alınmasıdır. Bu yöntemin son yıllarda arttığı görülmektedir.

TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması (HİA) verileri en kapsamlı örnekleme dayalı anket verileridir. Bu çalışmada TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması mikro veri setine dayalı olarak asgari ücret düzeyinde, asgari ücretin altı ve asgari ücretin üstünde ücret geliri dilimlerini hesapladık. Asgari ücretle çalışanları sadece tamı tamına asgari ücret alanlar olarak değil asgari ücret civarı ücret alanları da (asgari ücret komşuluğu) dahil ederek hesaplamak doğru olacaktır. Asgari ücret komşuluğu kavramı, asgari ücrete çok yakın ücret alanları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu çalışmada asgari ücretin yüzde 20 fazlasına kadar ücret alanları asgari ücret komşuluğu (civarı) kapsamında ele aldık.

10 MİLYON CİVARINDA ASGARI ÜCRETİ İŞÇİ VAR

2020 asgari ücret araştırmamızda doğrudan **TÜİK Hanehalkı mikro veri seti**ni (2018) kullandık. Mikro veri setleri geç yayımlandığı için anlık verilere ulaşmak mümkün değil. Ancak 2018'deki eğilimin

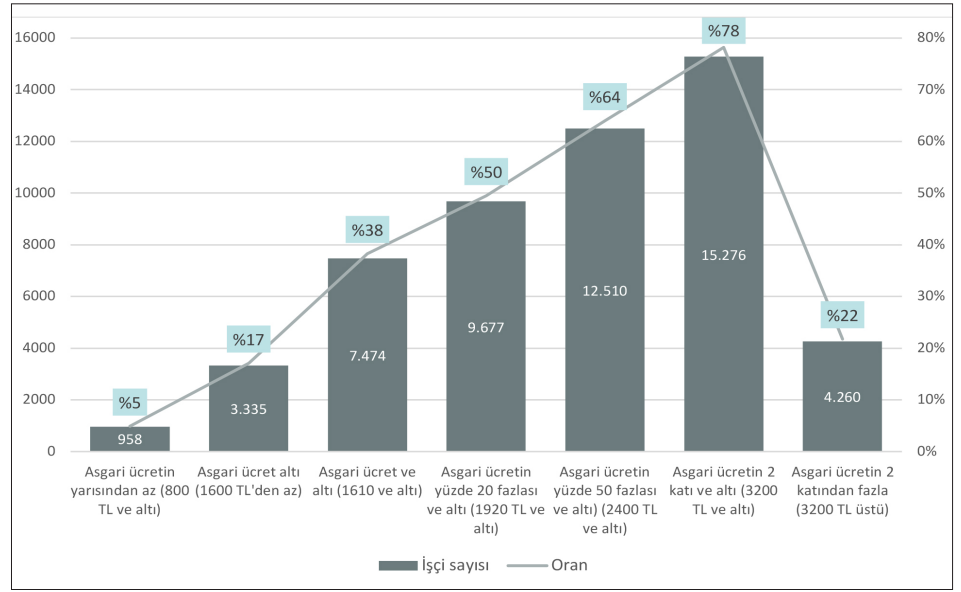
bugün de geçerli olduğunu söylemek mümkün. TÜİK verileri asgari ücrete milyonların erişemediğini ortaya koyuyor. Türkiye'de ücret, maaş ve yevmiye ile çalışanların toplamı 19 milyon 536 bindir (Tablo 6). TÜİK mikro verilerinde son ay içinde ücretlilerin esas işten elde ettikleri toplam net nakdi gelirleri de yer almaktadır. Aylık ele geçen net gelire, dönemsel olarak elde edilen ikramiye, prim vb. gelirlerden aya düşen miktar dahil edilmektedir.

Ücretle çalışanların yüzde 17'si yaklaşık **3,3 milyon çalışan asgari ücretin altında** bir ücretle çalışıyor. Asgari ücretin yarısından daha az ücretle çalışanlar ise 1 milyona yakın. Asgari ücret ve altında bir ücretle yaşamını sürdürmek zorunda olan işçilerin sayısı 7,5 milyon (işçi ve memurların yüzde 38,3'ü) civarındadır (Tablo 6, Grafik 7).

Asgari ücret civarında ücret alanlar da dahil edildiğinde (asgari ücretin altı ve yüzde 20 fazlası arası) 9,7 milyon işçi, **bütün ücretli çalışanların yüzde 50'ye yakını asgari ücret civarı ve altında bir ücretle yaşamını sürdürüyor**. Tüm ücretli çalışanların yüzde 64'ü ise (12,5 milyon) asgari ücretin altı ile asgari ücretin bir buçuk katı arasında bir ücret elde ediyor. 19,5 milyon işçi ve memurun 15,3 milyonu (yüzde 78,2) ise asgari ücretin altı ile en çok asgari ücretin iki katı arasında bir ücrete çalıştırılmaktadır (Tablo 6, Grafik 7).

Asgari ücret tablosu özel sektörde daha da kötüleşmektedir. Türkiye'de 2018 itibarıyla özel sektörde çalışanların toplamı 15 milyon 174 bindir. Asgari ücret altında çalışanların neredeyse tamamı beklendiği

Grafik 7: Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Genel) (2018) (Bin) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 6'dan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 6: Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Genel) (2018) (Bin) (Yüzde)

Ücret Düzeyleri	İşçi sayısı	Oran
Asgari ücretin yarısından az (800 TL ve altı)	958	4,9%
Asgari ücret altı (1600 TL'den az)	3.335	17,1%
Asgari ücret ve altı (1610 ve altı)	7.474	38,3%
Asgari ücretin yüzde 20 fazlası ve altı (1920 TL ve altı)	9.677	49,5%
Asgari ücretin yüzde 50 fazlası ve altı (2400 TL ve altı)	12.510	64,0%
Asgari ücretin 2 katı ve altı (3200 TL ve altı)	15.276	78,2%
Asgari ücretin 2 katından fazla (3200 TL üstü)	4.260	21,8%
Toplam Ücretli Sayısı	19.536	

Kaynak ve Açıklama: TÜİK Hanehalkı İlgücü Araştırması, 2018 yıllık verileri. Ücret düzeylerine göre işçi sayısı ve oranları DİSK-AR tarafından TÜİK mikro verisinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Veriler tüm ücretli, maaşlı ve yevmiyelileri kapsamaktadır.

gibi özel sektördedir. 3 milyon 335 bin olan asgari ücretin altında çalışanların 3,3 milyonu özel sektörde çalışmaktadır. Başka bir deyişle, **özel sektör işçilerinin yüzde 21,7'si asgari ücrete erişemiyor**.

Özel sektör işçisinin yarısı asgari ücret ve altında ücretlerle çalışıyor. Özel sektörde asgari ücret ve altında ücretle çalışanların oranı yüzde 49 ve asgari ücret civarında (komşuluğunda) çalışanların oranı yüzde 62'dir. 9,5 milyona yakın özel sektör işçisi asgari ücretin yüzde 20'si ve altında ücretlerle çalışmaktadır (Tablo 7).

3,3 milyon işçi asgari ücrete erişemiyor. 9,7 milyon işçi asgari ücretin altında ve civarında ücret alıyor.

Özel sektör işçisinin yüzde 22'si asgari ücretin altında ücretle çalıştırılıyor. İşçilerin yüzde 62'den fazlası asgari ücretin altında ve civarında ücret alıyor.

Tablo 7: Özel Sektörde Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Genel) (2018) (Bin) (Yüzde)

Ücret Düzeyleri	İşçi sayısı	Oran
Asgari ücretin yarısından az (800 TL ve altı)	958	4,9%
Asgari ücret altı (1600 TL'den az)	3.335	17,1%
Asgari ücret ve altı (1610 ve altı)	7.474	38,3%
Asgari ücretin yüzde 20 fazlası ve altı (1920 TL ve altı)	9.677	49,5%
Asgari ücretin yüzde 50 fazlası ve altı (2400 TL ve altı)	12.510	64,0%
Asgari ücretin 2 katı ve altı (3200 TL ve altı)	15.276	78,2%
Asgari ücretin 2 katından fazla (3200 TL üstü)	4.260	21,8%
Toplam Ücretli Sayısı	19.536	

Kaynak ve Açıklama: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018 yıllık verileri. Ücret düzeylerine göre işçi sayısı ve oranları DİSK-AR tarafından TÜİK mikro verisinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Veriler özel sektörde ücretli, maaşlı ve yevmiyelileri kapsamaktadır.

KADINLARIN YARISI ASGARİ ÜCRET VE ALTINDA ÜCRETLE ÇALIŞIYOR

Kadınların genel ücret ortalamasının altında ve erkeklerden daha düşük ücretlerle çalıştırıldıkları biliniyor.⁷ Asgari ücretle ilişkin veriler bu eşitsizliği daha çarpıcı biçimde ortaya koyuyor.

⁷ DİSK-AR, *Türkiye'de Kadın İşçi Gerçeği*, 7 Mart 2018. <http://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/08/8-mart-kadın-işçi-gerçeği-1.pdf>

DİSK-AR, *Türkiye'de Ücret ve Gelirlerde Cinsiyet Uçurumu Araştırması*, 18 Eylül 2020. <http://arastirma.disk.org.tr/?p=4149>

DİSK-AR, *Covid-19 İşçileri Nasıl Etkiledi?* 8 Temmuz 2020. <http://arastirma.disk.org.tr/?p=515>

Asgari ücretin altında ücret alanların oranı genelde yüzde 17 iken kadınlarda bu oran yüzde 25'i aşmaktadır (Tablo 7, Grafik 8, Tablo 8). Asgari ücret ve altında ücret alanların oranı ise genelde yüzde 38 iken, kadınlarda yüzde 49'a yükselmektedir.

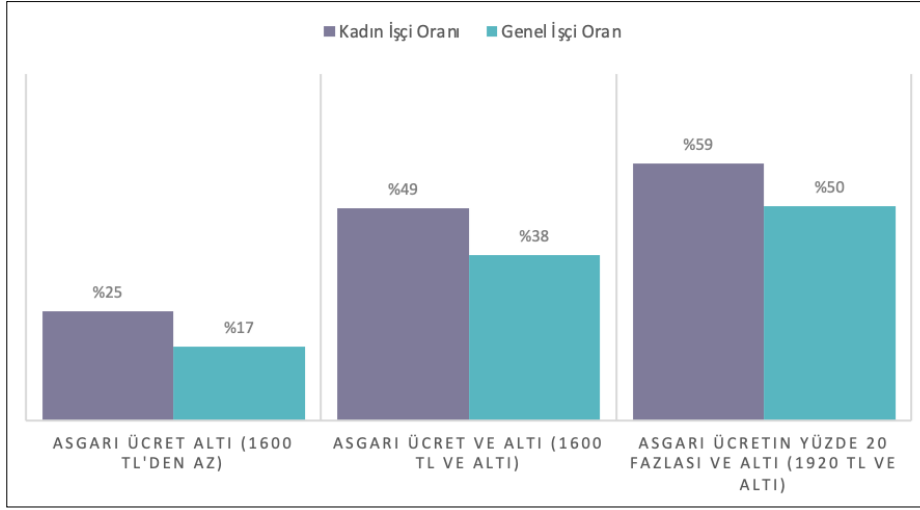
Kadınların yarısı asgari ücret ve daha altında ücretlerle çalışmaktadır. 5,9 milyon kadının yüzde 59,2'si asgari ücretin altı ile asgari ücretin yüzde 20 fazlası ücretler arasında çalışmaktadır (Tablo 8, Grafik 8). Asgari ücretin yarısından az bir ücretle çalışanların oranı ise genelde yüzde 4,9 iken kadınlarda bu oran yüzde 8'e yaklaşmaktadır (Tablo 6, Grafik 7, Tablo 8).

Kadınların yüzde 25'i asgari ücret dahi alamıyor.

Tablo 8: Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Kadınlar) (2018) (Bin) (Yüzde)

Asgari Ücret Tablosu (Kadınlar) (2018)	İşçi sayısı	Oran
Asgari ücretin yarısından az (800 TL ve altı)	454	7,7%
Asgari ücret altı (1.600 TL'den az)	1.482	25,2%
Asgari ücret ve altı (1.610 ve altı)	2.886	49,0%
Asgari ücretin yüzde 20 fazlası ve altı (1.920 TL ve altı)	3.491	59,2%
Asgari ücretin yüzde 50 fazlası ve altı (2.400 TL ve altı)	4.037	68,5%
Asgari ücretin 2 katı ve altı (3.200 TL ve altı)	4.649	78,9%
Asgari ücretin 2 katından fazla (3.200 TL üstü)	1.244	21,1%
Toplam Kadın İşçi ve Ücretli Sayısı	5.893	

Kaynak ve Açıklama: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018 yıllık verileri. Ücret düzeylerine göre kadın işçi ve ücretli sayısı ve oranları DİSK-AR tarafından TÜİK mikro verisinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Veriler ücretli, maaşlı ve yevmiyeli kadınları kapsamaktadır.

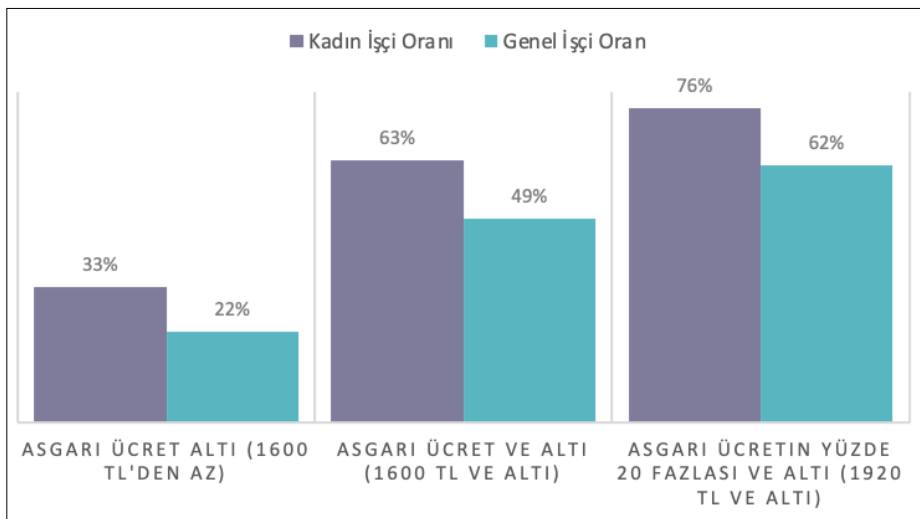
Grafik 8: Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Genel Ortalama ve Kadın İşçi Oranları) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 6 ve 8'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 9: Özel Sektörde Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Kadınlar) (2018)

Özel Sektörde Asgari Ücret Tablosu (Kadınlar) (2018)	İşçi sayısı	Oran
Asgari ücretin yarısından az (800 TL ve altı)	410	9,3%
Asgari ücret altı (1.600 TL'den az)	1.435	32,5%
Asgari ücret ve altı (1.610 ve altı)	2.794	63,3%
Asgari ücretin yüzde 20 fazlası ve altı (1.920 TL ve altı)	3.350	75,9%
Asgari ücretin yüzde 50 fazlası ve altı (2.400 TL ve altı)	3.838	87,0%
Asgari ücretin 2 katı ve altı (3.200 TL ve altı)	4.145	93,9%
Asgari ücretin 2 katından fazla (3.200 TL üstü)	268	6,1%
Özel Sektörde Toplam Kadın İşçi Sayısı	4.413	

Kaynak ve Açıklama: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018 yıllık verileri. Ücret düzeylerine göre kadın işçi sayısı ve oranları DİSK-AR tarafından TÜİK mikro verisinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Veriler özel sektörde ücretli, maaşlı ve yevmiyeli kadınları kapsamaktadır.

Grafik 9: Özel Sektörde Asgari Ücret ve Ücret Düzeyleri (Genel Ortalama ve Kadın İşçi Oranları) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 7 ve 9'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Özel sektörde çalışan 4,4 milyondan fazla kadın çok daha büyük bir ücret eşitsizliği ile yüz yüzedir. **Özel sektörde asgari ücret altında çalışma genel olarak yüzde 21,7 iken, özel sektördeki kadın işçilerin yüzde 32,5'i asgari ücret altında ücretlerle çalıştırılıyor.** Özel sektördeki kadın işçilerin yüzde 9,3'ü ise asgari ücretin yarısının da altında ücretle çalışmaya zorlanıyor. Özel sektörde asgari ücretin altı ile asgari ücretin yüzde 20 fazlası arasında çalışmak zorunda kalan kadın işçilerin oranı ise yüzde 76'dır (Tablo 9, Grafik 9). Özel sektörde her dört kadından üçü asgari ücret civarında ve asgari ücret altında ücretle çalışıyor. Özel sektörde asgari ücretin yüzde 50 fazlası ve altında ücret alan kadınların sayısı ise 3,8 milyon civarındadır (Tablo 9, Grafik 9).

Asgari ücret ve altında ücretle çalışan kadınların oranı yüzde 49!

2006'da ortalama ferdi ücret ve maaş geliri asgari ücretin 2 katı iken 2019'da 1,4 katına geriledi.

ASGARİ ÜCRET ORTALAMA ÜCRET HALİNE GELİYOR

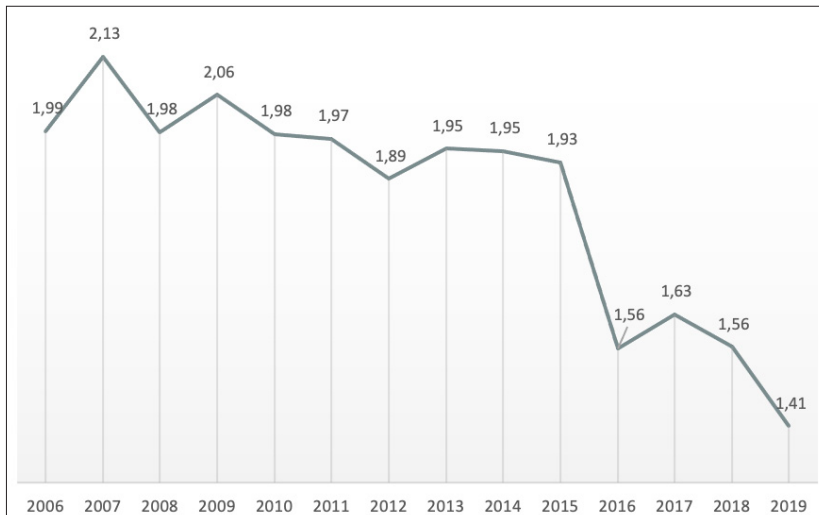
Asgari ücret ile ortalama ücretler arasındaki makas daralmaya devam ediyor. **TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2019** sonuçlarına göre hesaplanan aylık ortalama ücret ve maaş geliri ile asgari ücret arasındaki makas giderek kapanıyor. Ortalama ücretler asgari ücrete yaklaşılmaya devam ediyor.

Tablo 10: Asgari Ücretin Hanehalkı Fert Ortalama Gelirine Oranı (2006-2019) (TL) (Yüzde)

Yıl	Aylık Ortalama Ücret ve Maaş Geliri (A)	Net Asgari Ücret (B)	Asgari Ücretin Aylık Ferdi Ücret ve Maaş Gelirine Oranı (%) (B/A)	Hanehalkı Aylık Fert Ücret Geliri Asgari Ücretin Kaç Katı?
2006	755,8	380,4	50%	1,99
2007	859,0	403,0	47%	2,13
2008	955,9	481,6	50%	1,98
2009	1.084,5	527,1	49%	2,06
2010	1.142,2	576,6	50%	1,98
2011	1.242,0	630,0	51%	1,97
2012	1.327,4	701,1	53%	1,89
2013	1.509,1	773,0	51%	1,95
2014	1.647,6	846,0	51%	1,95
2015	1.827,5	949,1	52%	1,93
2016	2.031,3	1.301,0	64%	1,56
2017	2.287,4	1.404,0	61%	1,63
2018	2.508,8	1.603,1	64%	1,56
2019	2.857,2	2.020,9	71%	1,41

Kaynak ve Açıklama: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ve AÇSGB verilerinden yararlanılarak DİSK-AR tarafından hesaplandı (Ücretli, maaşlıların verileri alındı; yevmiyeliler hesaplama dahil edilmedi).

Grafik 10: Ortalama Ücret ve Maaş Asgari Ücretin Kaç Katı? (2006-2019)

Kaynak: Tablo 10'dan yararlanılarak hazırlandı.

2006 yılında aylık hanehalkı ferdi ücret ve maaş geliri asgari ücretin yaklaşık 2 katı iken, 2019'da ortalama ücret ve maaş geliri asgari ücretin 1,41 katına geriledi (Tablo 10, Grafik 10).

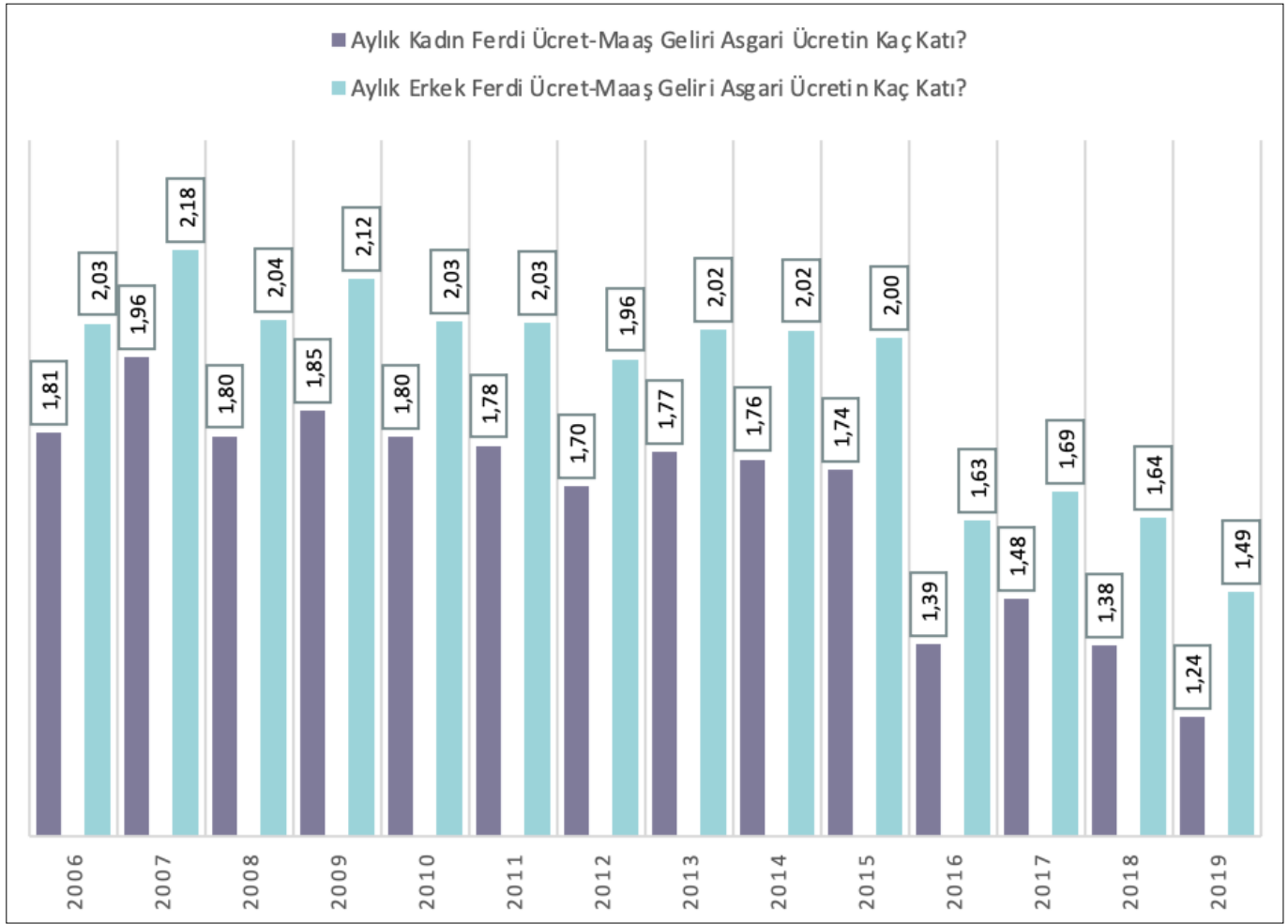
2006 yılında asgari ücret ortalama ücretin yüzde 50'ler seviyesinde iken 2019'da yüzde 71 seviyesine çıktı (Tablo 10). Ortalama ücretler asgari ücretten daha az arttı ve giderek daha fazla işçi asgari ücrete yakın düzeylerde ücretlerle çalışmak zorunda kaldı.

ILO'ya göre asgari ücret gelişmekte ve yükselmekte olan ekonomilerde ortalama ücret seviyesine yakındır. Diğer bir ifadeyle bu ülkelerde ortalama ücret, asgari ücrete yakın bir düzeyde gerçekleşmektedir. Sanayileşmiş ülkelerde asgari ücretin ortalama ücrete oranı yüzde 35 ile yüzde 60 arasındayken, gelişmekte olan ülkelerde bu oranda çok daha yüksek düzeylere çıkmaktadır. Örneğin Brezilya'da bu oran yüzde 78, Filipinler'de yüzde 98'dir. Gelişmekte olan ülkelerde asgari ücretin ortalama ücrete yakın olmasının nedeni ortalama ücretlerin düşüklüğüdür.⁸

KADINLARIN ÜCRET ORTALAMASI ASGARİ ÜCRETE DAHA YAKIN

2006'da kadınların aylık ortalama ücret ve maaş geliri asgari ücretin 1,81 katı düzeyindeydi. 2019'da kadınların ortalama ücret ve maaş gelirleri asgari ücretin 1,24 katı düzeyine gerilemiştir. Buna karşılık erkeklerin aylık ortalama ücret ve maaş gelirleri kadınlarınkinden daha yüksektir. 2006'da erkeklerin aylık ortalama ücret ve maaş geliri asgari ücretin 2,03 katı iken, 2019'da 1,49'a gerilemiştir (Grafik 11). Bu tablo ücretler açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya koymaktadır. Asgari ücret ile kadınların ortalama ücretleri arasındaki fark giderek azalmaktadır.

⁸ ILO, 2017.

Grafik 11: Cinsiyete Göre Ortalama Ücret ve Maaş Geliri Asgari Ücretin Kaç Katı? (2006–2019)

Kaynak ve açıklama: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ve AÇSGB verilerinden yararlanılarak DİSK-AR tarafından hesaplandı. Ücretli, maaşlı kadınların verileri alındı, yevmiyeli kadınlar hesaplamaya dahil edilmedi.

COVID-19 SALGINI ÜCRETLERİ DÜŞÜRÜYOR VE İŞÇİLERİ ASGARI ÜCRETTEN BİLE MAHRUM BIRAKIYOR

Asgari ücret kapsamı (asgari ücretin altında ve civarında çalışanların sayısı) salgın öncesi dönemin verilerini yansıtıyor. Salgınla birlikte yaşanan iş ve gelir kayıpları nedeniyle asgari ücret altında gelir elde edenlerin çoğaldığını söylemek mümkün.

Örneğin, DİSK tarafından yürütülen araştırmaya göre DİSK üyesi işçilerin yüzde 36'sı gelir kaybına uğradığını, yüzde 75'i ise Covid-19 nedeniyle ekonomik zorluk yaşadığını belirtti.⁹

Bu kaybın sendikası ve sigortasız çalışan işçiler arasında daha yaygın olduğu söylenebilir.

Salgında 1.168 TL ücretsiz izin ödeneği verilerek zorunlu ücretsiz izne çıkarılan işçiler asgari ücretin yarısı düzeyinde bir gelirle yaşamaya zorlanıyor.

Ücretsiz izin ödeneği, kısa çalışma ödeneği gibi asgari ücretten daha düşük gelirle yaşamaya zorlanan sigortalı işçiler ile salgın döneminde işini kaybeden kayıtsız işçiler de dikkate alındığında pandemi koşullarında asgari ücretin altında gelir elde edenlerin sayısının ve oranının hızlı biçimde arttığını söylemek mümkündür.

⁹ DİSK-AR (2020), Covid-19 İşçileri Nasıl Etkiledi? DİSK Üye-

lerine Yönelik Alan Araştırması, <http://arastirma.disk.org.tr/?p=515>

Tablo 11: Salgının Yarattığı Gelir Kaybının Boyutları (Bin) (TL) (Yüzde)

	Kapsadığı İşçi (Bin)	Ortalama	Asgari Ücrete Oranı (Yüzde)
Ücretsiz izin ödeneği	2.045	1.068 TL	50
Kısa çalışma ödeneği	3.500	1.547 TL	66
İşsizlik Ödeneği	881	1.212 TL	52
Toplam ortalama	6.426	1.348 TL	58

Kaynak: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerinden ve Çelik (2020)'den yararlanılarak DİSK-AR tarafından düzenlenmiştir.

Salgın döneminde İşsizlik Sigortası Fonu (İSF) ödeneklerinden yaklaşık 6,5 milyon sigortalı işçi yararlandı. İşsiz ve gelirsiz kalan işçilere yapılan aylık ödemeler kapsamında, ücretsiz izne tabi tutulan 2 milyon 45 bin işçi ayda 1.068 TL'ye (asgari ücretin yüzde 50'si) mahkûm edildi. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanan 3,5 milyon işçiye aylık ortalama 1.547 TL (asgari ücretin yüzde 66'sı), işsizlik sigortası ödeneğinden yararlanan 881 bin işçiye ise ayda ortalama 1.212 TL (asgari ücretin yüzde 52'si) ödeme yapıldı (Tablo 11). Diğer bir ifadeyle salgın döneminde sigortalı işçilere asgari ücret düzeyinde bir destek dahi sağlanamadı.¹⁰

İSF ödemeleri dışında 8,5 milyon haneye yapılan toplam 8,5 milyar TL'lik ödemenin 2 milyar TL'si "Biz Bize Yeteriz Türkiye'm" kampanyasından sağlandı. Böylece hükümetin sosyal yardım olarak harcadığı miktar sadece 6,5 milyar TL oldu. Bunun

¹⁰ Aziz Çelik, "Pandemide geçim derdi ne olacak?" *BirGün*, 23 Kasım 2020.

kaynağının da sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonları olduğu tahmin ediliyor. Salgından bu yana geçen 7 aydan fazla sürede milyonlarca yoksul, küçük esnaf ve kayıtsız işçiye yönelik toplam nakit transfer sadece 8,5 milyar TL ile sınırlı kaldı. Milyonlarca yoksulun, esnafın ve kayıt dışı çalışanın payına düşen toplam nakit ödeme ayda 1,2 milyar TL ile sınırlı kaldı (Tablo 11). Bunun ise asgari ücretle kıyasa edilemeyecek kadar düşük bir miktara karşılık geldiği açıktır.¹¹

Öte yandan Covid-19 salgınının hanelere yeni masraflar da yüklediği, hane için hijyen ürünleri, sağlık giderleri, öğrenciler için internet giderleri, evden çalışanlar için artan elektrik, gaz ve su gibi giderlerdeki artışlar ve ek yükler getirdiği dikkate alındığında gelir kaybının çok daha büyük olduğu görülecektir.

Nitekim Covid-19'un ücret gelirlerinde yarattığı kayıp resmi verilerle de doğrulandı. TÜİK tarafından açıklanan 2020 yılı 3. çeyrek GSYH verilerine göre işgücü ödemelerinin gayri safi katma değer içinde payı bir önceki yılın 3. çeyreğine göre yüzde 32,9'dan yüzde 29,9'a gerilerken, sermaye gelirlerinin payı yüzde 50,5'ten yüzde 55,3'e yükseldi.¹²

¹¹ Çelik (2020).

¹² TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, III. Çeyrek: Temmuz- Eylül, 2020, 30 Kasım 2020.

ASGARİ ÜCRET NASIL VE NEDEN ERİYOR?

ASGARİ ÜCRET KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİRE GÖRE YÜZDE 42 AZALDI

24 Ocak ve 12 Eylül'ün temel hedeflerinden birinin ücretleri baskılamak ve ücret maliyetini düşürmek olduğu bilinmektedir. Ücretler açısından en kritik alanlardan biri ise asgari ücrettir. 12 Eylül sonrasında sendikalaşma ve toplu pazarlık kapsamının

daralması nedeniyle asgari ücret işçiler açısından çok önemli bir şemsiye haline gelmiştir. Genel ücret seviyesi üzerinde yaşanan baskı nedeniyle ücretler asgari ücrete yakınsamaya başladı.

12 Eylül sonrasında asgari ücrette önemli kayıplar yaşandığı görülmektedir. Asgari ücrette yaşanan kaybı anlamanın en önemli yolu asgari ücret artışı ile kişi

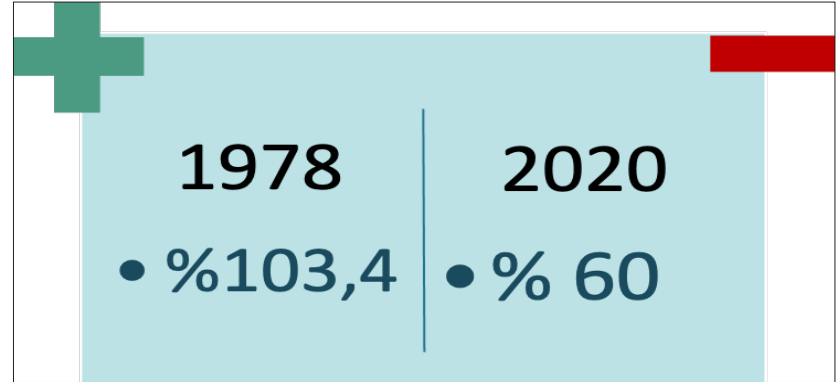
başına gayri safi yurt içi hasıladaki (GSYH) artışı karşılaştırmaktır. Kişi başına GSYH ülke ekonomisinde kişi başına büyüme-yi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu karşılaştırma asgari ücretin büyüme-den pay alıp almadığını net biçimde ortaya koymaktadır.

Eğer asgari ücret kişi başına gelir kadar artarsa asgari ücretle çalışanların gelir dağılımındaki paylarının korunmuş olduğu söylenebilir. Tersine, asgari ücret kişi başına gelire göre azalmışsa asgari ücretle çalışanlar yoksullaşmış ve gelir eşitsizliği artmış demektir.

Grafik 13'te 1978 yılından 2020'ye kişi başına GSYH ile asgari ücretin karşılaştırması yer almaktadır. Karşılaştırma kolaylığı için asgari ücret yıllık hale getirilmiştir. 1978 yılında aylık 3.300 TL, yıllık 39.600 TL olan asgari ücret, aynı dönemde 38.283 TL olan kişi başına GSYH'nin yüzde 3,4 üzerindedir (Tablo 12, Grafik 12, Grafik 13). Diğer bir ifadeyle asgari ücret düzeyi kişi başına ortalama gelirden daha yüksektir. 1978 asgari ücretin milli gelire oranının en yüksek olduğu yıldır.

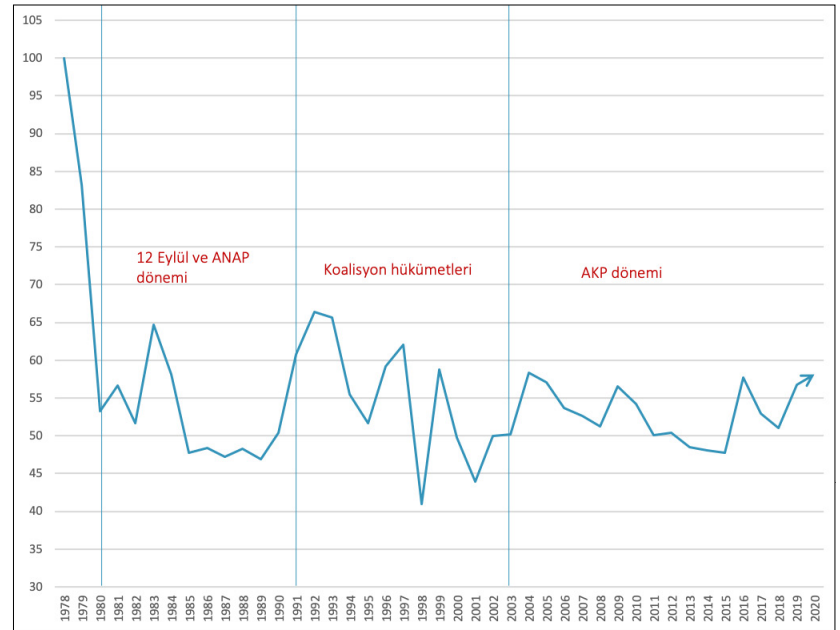
Asgari ücretin kişi başına gelire oranı 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesi ile birlikte hızla düşmeye başladı. Asgari ücretin kişi başına milli gelire oranı 1980'de sert bir düşüşle yüzde 55'e geriledi. Bir diğer ifadeyle asgari ücret kişi başına gelirin yüzde 45 altında gerçekleşti (Tablo 12, Grafik 13). Asgari ücretin milli gelir karşısındaki erimesi **ANAP hükümetleri** (1983-1991) döneminde de devam etti. Asgari ücret 1988 yılında kişi başına milli gelirin yüzde 49,9'una geriledi. Bahar eylemleri ve artan işçi hareketlerinin etkisiyle asgari ücret 1991 ve 1992 yıllarında bir yükseliş yaşadı. 12 Eylül 1980'den bugüne asgari ücretin kişi başına milli gelire göre en yüksek olduğu dönemler 1991-1993 arası yıllardır. 1998 yılında ise asgari ücret milli gelir karşısında en düşük düzeye (yüzde 42,3) geriledi (Tablo 12, Grafik 13).

Grafik 12: Asgari Ücretin Kişi Başına Milli Gelire (GSYH) Oranı (1978 ve 2020) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 12'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 13: Asgari Ücretin Kişi Başına Milli Gelire (GSYH) Oranı (1978-2020) (Yüzde)

Kaynak: Tablo 12'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Asgari ücret **AKP döneminde** kişi başına milli gelire göre en düşük düzeylerde (yüzde 49-60 bandında) seyretti. 1978'de kişi başına milli gelirin yüzde 3,4 üzerinde olan asgari ücret aradan geçen 42 yılda kişi başına gelirin yüzde 42 altına düştü (Tablo 12, Grafik 12, Grafik 13). Kuşkusuz bu durumun en önemli sebebi işçi sınıfının örgütlülüğünün ve toplu sözleşme kapsamının yaygın olmasıydı.

Bu gerilemenin anlamı asgari ücretle çalışanların görece olarak yoksullaşmasıdır.

1978'de kişi başına milli gelirin yüzde 3,4 üzerinde olan asgari ücret aradan geçen 42 yılda kişi başına gelirin yüzde 40 altına düştü.

Tablo 12: Asgari Ücret ve Kişi Başına Milli Gelir (1978-2020) (TL) (Yüzde)

	Ortalama Aylık Brüt Asgari Ücret (TL/Ay)	Yıllık Ortalama Brüt Asgari Ücret (TL/Yıl)	Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL/Yıl)	Asgari Ücretin Kişi Başına GSYH Oranı (Yüzde)	Olması Gereken Asgari Ücret (TL/Ay)
1978	3.300	39.600	38.283	103,4	3.300
1979	4.700	56.400	65.486	86,1	5.645
1980	5.400	64.800	117.706	55,1	10.146
1981	8.467	101.600	173.496	58,6	14.955
1982	10.000	120.000	224.730	53,4	19.372
1983	16.200	194.400	290.528	66,9	25.044
1984	22.444	269.325	448.281	60,1	38.642
1985	28.744	344.925	697.640	49,4	60.137
1986	41.400	496.800	993.124	50,0	85.607
1987	57.825	693.900	1.421.623	48,8	122.544
1988	100.125	1.201.500	2.405.743	49,9	207.375
1989	167.250	2.007.000	4.141.220	48,5	356.974
1990	303.750	3.645.000	6.993.580	52,1	602.848
1991	575.250	6.903.000	10.995.846	62,8	947.843
1992	1.071.000	12.852.000	18.721.735	68,6	1.613.816
1993	1.885.875	22.630.500	33.313.730	67,9	2.871.648
1994	3.056.250	36.675.000	63.860.757	57,4	5.504.806
1995	5.602.500	67.230.000	125.923.952	53,4	10.854.662
1996	12.022.500	144.270.000	235.611.117	61,2	20.309.712
1997	24.688.125	296.257.500	461.522.054	64,2	39.783.266
1998	40.605.000	487.260.000	1.151.778.618	42,3	99.283.479
1999	85.837.500	1.030.050.000	1.694.562.495	60,8	146.071.526
2000	114.300.000	1.371.600.000	2.668.381.491	51,4	230.014.861
2001	143.448.750	1.721.385.000	3.794.405.173	45,4	327.078.261
2002	236.437.875	2.837.254.500	5.486.260.437	51,7	472.916.424
2003	306.000.000	3.672.000.000	7.068.968.865	51,9	609.346.113
2004	433.575.000	5.202.900.000	8.622.210.370	60,3	743.235.750
2005	489	5.864	9.940	59,0	857
2006	531	6.372	11.484	55,5	990
2007	574	6.885	12.653	54,4	1.091
2008	624	7.483	14.113	53,0	1.217
2009	680	8.154	13.970	58,4	1.204
2010	745	8.937	15.964	56,0	1.376
2011	817	9.801	18.928	51,8	1.632
2012	914	10.962	21.037	52,1	1.813
2013	1.000	12.001	23.946	50,1	2.064
2014	1.103	13.230	26.624	49,7	2.295
2015	1.238	14.850	30.056	49,4	2.591
2016	1.647	19.764	33.131	59,7	2.856
2017	1.778	21.330	39.019	54,7	3.363
2018	2.030	24.354	46.167	52,8	3.980
2019	2.558	30.701	52.316	58,7	4.510
2020	2.943	35.316	57.947	60,1	4.995

Kaynak: Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2019 ve öncesi serisi için TÜİK, Dönemsel Hesaplar İstatistikleri (2020), 2020 yılı cari fiyatlarla Kişi Başına GSYH verileri Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2021 Yıllık Program'dan alınmıştır. AÇSHB Asgari Ücret verileri. DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

2004 sonraki değerlerdeki sayısal farklılıklar 2005 yılında TL'den 6 sıfır atılarak Yeni Türk Lirasına (YTL) geçilmesinden kaynaklanmaktadır.

Öte yandan asgari ücretle çalışanların oranının artması nedeniyle bu durum genel olarak ücret artışlarının da kişi başına milli gelir artışının çok altında kaldığını göstermektedir.

Eğer asgari ücret kişi başına GSYH'ye paralel olarak artsaydı brüt asgari ücretin 2020 yılında 4.995 TL olması gerekirdi. Oysa aynı dönemde asgari ücret 2.943 TL olarak uygulandı (Tablo 12).

ASGARİ ÜCRET AÇLIK VE YOKSULLUK SINIRININ ALTINDA

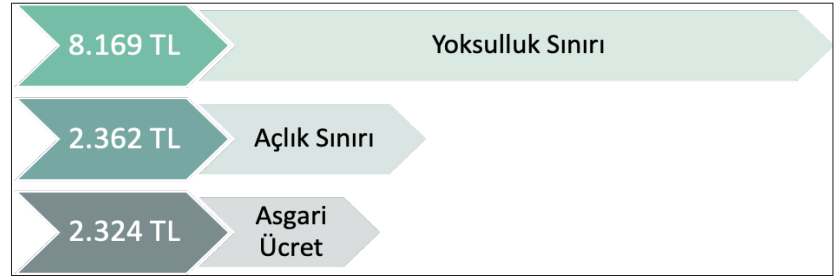
Asgari ücret açlık ve yoksulluk sınırının altındadır. **Birleşik Metal-İş Sınıf Araştırmaları Merkezi** her ay açlık ve yoksulluk sınırını hesaplamaktadır. Kasım 2020'de yayımlanan Ekim 2020 dönemine ait rapora göre¹³ dört kişilik bir ailenin sağlıklı beslenmesi için aylık yapması gereken harcama tutarı (açlık sınırı) 2.362 TL'dir. Açlık sınırı üzerinden hanehalkı tüketim harcamaları esas alınarak yapılan hesaplama göre ise Ekim 2020 döneminde yoksulluk sınırı 8.169 TL'dir. Oysa 2020 yılı için belirlenen asgari ücret net 2.324 TL tutarındadır (Grafik 14). 2020 asgari ücreti Ekim 2020 dönemi yoksulluk ve açlık sınırının altında kalmıştır. Asgari ücretin vergi ve kesinti yükü de düşünüldüğünde mevcut asgari ücret geçim ücreti değildir.

ASGARİ ÜCRET 430 DOLARDAN 336 DOLARA GERİLEDİ

Asgari ücret döviz karşısında da ciddi bir erimeyle yüz yüze. Asgari ücret döviz cinsinden son yıllarda ciddi biçimde geriledi. 2008'de 371 ABD doları olan asgari ücret, krizin etkisiyle 2009'da 339 ABD dolarına düştü. 2010'da ABD doları cinsinden artan asgari ücret 2016'da 430 ABD dolarına

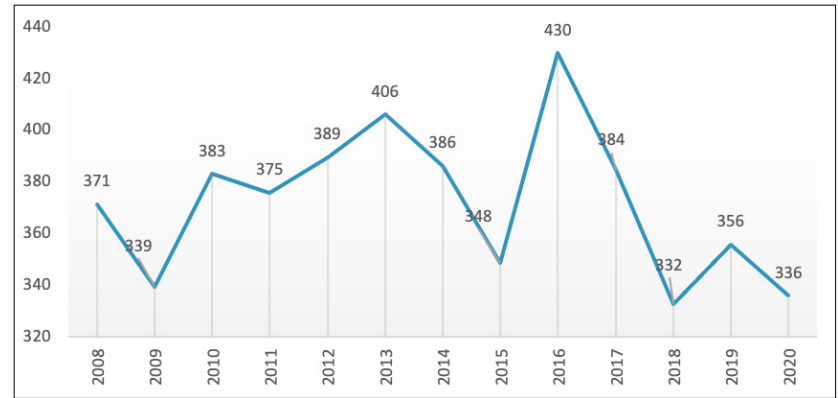
¹³ BİSAM, Açlık Yoksulluk Sınırı Araştırması, 17 Kasım 2020. <http://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/basin-aciklamasi/1599-bisam-10-20>

Grafik 14: Açlık ve Yoksulluk Sınırı (Ekim 2020) ile Net Asgari Ücret (2020) (TL)

Kaynak: BİSAM, Ekim 2020 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması, Kasım 2020. AÇSHB, asgari ücret verileri.

Grafik 15: ABD Doları Cinsinden Net Asgari Ücret (2008-2020)

Kaynak ve açıklama: ABD doları TCMB yıllık ortalama döviz kurunu ifade etmektedir. Asgari ücret net olarak esas alınmıştır.

yükseldi. Sonra ekonomik ve siyasal istikrarsızlığa bağlı olarak asgari ücret dolar cinsinden gerilemeye başladı.

2020 itibarıyla asgari ücret 336 ABD doları ile 2008 krizinden daha düşük bir düzeye gerilemiştir (Grafik 15).

ASGARİ ÜCRETİ 15 CUMHURİYET ALTINI KAYBETTİ

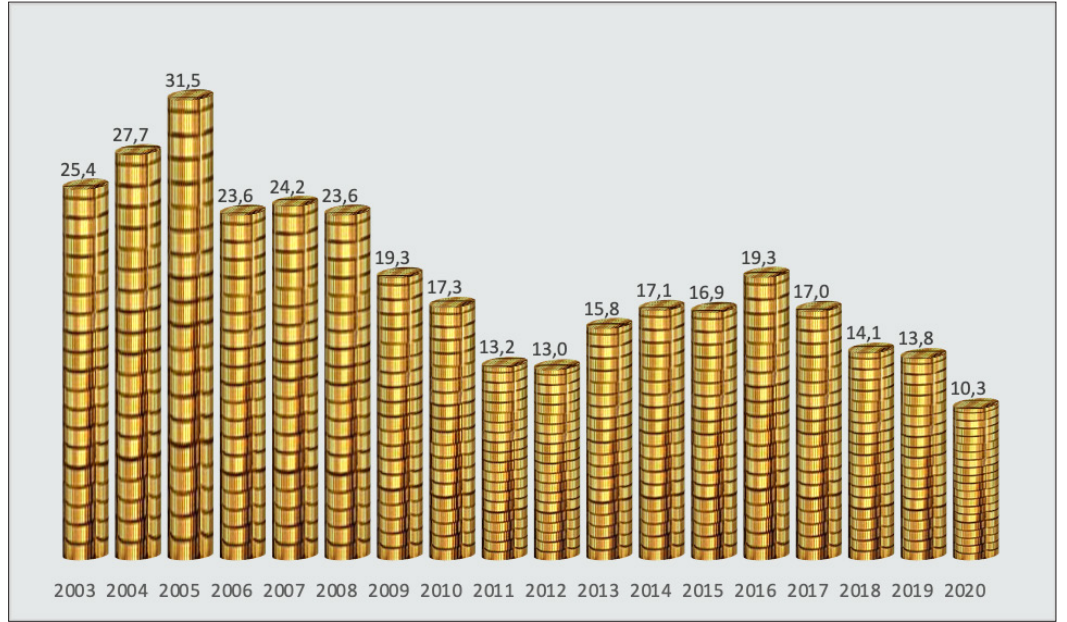
Asgari ücret sadece döviz karşısında değil altın karşısında da dramatik ölçüde değer kaybetti.

Merkez Bankası'nın yıllık ortalama Cumhuriyet altını fiyatlarına göre 2003 yılında asgari ücretin yıllık tutarı ile 25 altın alınabilirken 2020'de yıllık net asgari ücretle sadece 10 Cumhuriyet altını alınabilmektedir (Tablo 13, Grafik 16).

2003'te yıllık
asgari ücret ile
25 Cumhuriyet
altını alınabilirken
2020'de 10
Cumhuriyet altını
alınabilmektedir.

Grafik 16: Altın Fiyatları Karşısında Asgari Ücret (2003–2020)

Kaynak: Tablo 13'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 13: Altın Karşısında Asgari Ücret (2003–2020) (TL)

Yıllar	Yıllık Ortalama Tam Altın Fiyatı (TL) (A)	Net Asgari Ücret (Yıllık) (B)	Altın Karşısında Asgari Ücret (B/A)
2003	121,07	3.072	25,4
2004	131,09	3.636	27,7
2005	133,38	4.200	31,5
2006	193,27	4.560	23,6
2007	199,81	4.836	24,2
2008	245,17	5.784	23,6
2009	327,48	6.324	19,3
2010	400,74	6.924	17,3
2011	574,11	7.560	13,2
2012	646,92	8.412	13,0
2013	585,83	9.276	15,8
2014	594,73	10.152	17,1
2015	672,72	11.388	16,9
2016	806,90	15.600	19,3
2017	991,12	16.848	17,0
2018	1.359,86	19.237	14,1
2019	1.760,89	24.251	13,8
2020	2.697,52	27.896	10,3

Kaynak: TCMB, Cumhuriyet Altını Fiyatları (Yıllık Ortalama), DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. Altın fiyatları TCMB'den ortalama yıllık olarak alınmıştır. (Erişim tarihi: 23 Kasım 2020). https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_25/5849/DataGroup/turkish/bie_mkaltıyl/

TÜRKİYE VE ÇİN ASGARİ ÜCRET DÜZEYİ ARASINDAKİ FARK DARALİYOR

Türkiye döviz cinsinden ucuz işgücü cennetine dönüşmektedir. Türkiye'de asgari ücretin ABD doları karşısında gerilemesi Türkiye ile Çin'deki ortalama asgari ücretleri ABD doları bazında birbirine yaklaştırıyor. 2016 yılında Türkiye'de brüt asgari ücret 484 ABD doları iken, Çin'de ortalama 299 ABD dolarıydı. 2020 yılında Türkiye'de brüt asgari ücret 425 ABD dolarına gerilerken Çin'de ortalama 358 ABD dolarına yükseldi. 2016 yılında iki ülkenin dolar cinsinden asgari ücretleri arasındaki fark 185 dolar iken 2020 yılında bu fark 67 dolara kadar geriledi (Grafik 17).

ASGARİ ÜCRET TESPİTİNDE TÜİK HESABINA UYULMUYOR

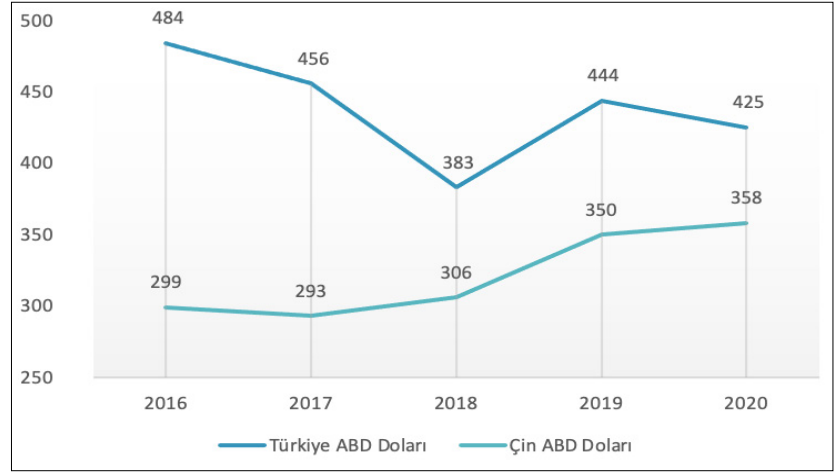
Ülkemizdeki asgari ücret tespiti sadece uluslararası normlara değil, **Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği**'ne de aykırıdır. TÜİK **Asgari Ücret Tespit Komisyonu**'na her yıl bir işçinin geçimi için gerekli besin içi ve besin dışı harcamalara ilişkin asgari tutarı hesaplayıp sunmaktadır. Bir diğer ifadeyle yönetmelikte yer aldığı gibi TÜİK tek bir işçinin asgari yaşam maliyetini hesap etmektedir.

Tablo 14'te TÜİK tarafından hesaplanan asgari ücret ile Komisyon tarafından saptanan asgari ücret yer almaktadır.

Tablodan da görüleceği üzere asgari ücret TÜİK tarafından hesaplanan asgari ücretin altında kalmaktadır. Bazı yıllarda asgari ücret TÜİK hesaplamasına göre yüzde 35 eksik saptanmıştır.

TÜİK tarafından 2019 Aralık'ta Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na sunulan ve Kasım 2019'daki asgari geçinme düzeyini belirleyen öneri 2.331,40 TL'dir (Tablo 14).

Grafik 17: Türkiye ve Çin'de Brüt Ortalama Asgari Ücret (2016-2020) (ABD doları)

Kaynak ve açıklama: Çin'deki brüt ortalama asgari ücretler <https://tradingeconomics.com/china/minimum-wages> adresinde yer alan verilerden alınmış ve Çin para birimi Yuan ilgili yılın Kasım ayı kuru üzerinden ABD dolarına çevrilmiştir. TL de ilgili 2020 için yıllık ortalama kur üzerinden ABD dolarına çevrilmiştir. Asgari ücretler brüttür.

Tablo 14: Brüt ve Net Asgari Ücret ile TÜİK'e Göre Asgari Ücret (2003-2020) (TL) (Yüzde)

Yıl	Brüt Asgari Ücret (A)	Net Asgari Ücret (B)	TÜİK Asgari Ücret Önerisi (Bir İşçi) (C)	Net/TÜİK (B/C) (Yüzde)	Brüt/TÜİK (C/A) (Yüzde)
2003	306,00	256,00	327,00	78,4	106,9
2004	423,00	303,00	397,00	76,3	93,9
2005	489,00	350,00	422,00	83	86,3
2006	531,00	380,00	508,00	74,9	95,7
2007	563,00	403,00	590,00	68,3	104,8
2008	608,00	482,00	645,00	74,6	106,1
2009	666,00	527,00	720,00	73,2	108,1
2010	729,00	577,00	796,00	72,4	109,2
2011	796,00	630,00	900,00	70	113,1
2012	887,00	701,00	971,00	72,2	109,5
2013	978,00	773,00	1.025,00	75,4	104,8
2014	1.071,00	846,00	1.205,00	70,2	112,5
2015	1.201,00	949,00	1.425,00	66,6	118,7
2016	1.647,00	1.300,00	1.600,00	81,3	97,1
2017	1.777,00	1.404,00	1.669,00	83,9	93,9
2018	2.029,50	1.603,12	1.894,00	84,6	93,3
2019	2.558,40	2.020,90	2.213,40	91,3	86,5
2020	2.943,00	2.324,71	2.331,00	99,7	79,2

Kaynak ve açıklama: Brüt ve net asgari ücretlerde yılın başındaki asgari ücret miktarı esas alınmıştır. TÜİK tarafından Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na sunulan tutarlar basından derlenmiştir. TÜİK'in ağır işler için önerdiği miktar esas alınmıştır.

Kuşkusuz bu miktar Kasım 2019'daki düzeyi ifade ediyordu ve 2020 yılı içinde bu miktar çok daha yükselmiş olacaktı. Ancak Komisyon TÜİK tarafından yapılan bu öneriyi dikkate almadan asgari ücreti belirledi.

2020 yılında Türkiye'de brüt asgari ücret 425 ABD dolarına gerilerken Çin'de ortalama 358 ABD dolarına yükseldi

ASGARİ ÜCRETİN VERGİ VE KESİNTİ YÜKÜ

Brüt asgari ücretin yüzde 33,4'ü (983 TL) vergi ve diğer kesintilere gitmektedir.

ASGARİ ÜCRETİLİ İŞÇİ YILIN 122 GÜNÜ VERGİ VE DİĞER KESİNTİLER İÇİN ÇALIŞIYOR

Asgari ücretten yapılan vergi ve diğer kesintiler asgari ücretin niteliği ile bağdaşmayacak kadar yüksektir. Brüt asgari ücretin dolaylı-dolaysız vergi ve diğer kesintileri dikkate aldığımızda işçinin eline brüt asgari ücretin sadece yüzde 66,6'sı net harcanabilir ücret olarak geçmektedir. Brüt asgari ücretin yüzde 33,4'ü (983 TL) vergi ve diğer kesintilere gitmektedir (Tablo 15).

Brüt asgari ücret üzerinden 412,02 TL SGK işçi primi, 29,43 TL işsizlik sigortası primi ve 22,34 TL damga vergisi kesilmektedir. Örneğin asgari ücretli bir işçi yılda 268,08 TL damga vergisi vermektedir. 220,7 TL asgari geçim indirimi düşüldüğünde işçiden yapılan gelir vergisi kesintisi 154,5 TL olmaktadır. Brüt asgari ücretten yapılan

doğrudan kesinti toplamı 618,3 TL'dir (Tablo 15).

Böylece AGİ dahil işçinin eline geçen net harcanabilir ücret 1.960,3 TL olmaktadır. Ancak aşağıda ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi AGİ, asgari ücretin bir parçası değildir. Geçmişteki vergi iadesi uygulaması kaldırıldığında getirilen bir uygulamadır. Geçmişte nasıl vergi iadesi asgari ücretin bir parçası değil ise bugün de AGİ asgari ücretin bir parçası olarak kabul edilemez. Ek olarak ödenmelidir.

İşçinin eline bu doğrudan kesintilerden sonra geçen miktardan ise en az 364,37 TL dolaylı vergi (**tüketim vergileri, KDV, ÖTV vb.**) kesilmektedir. Böylece doğrudan ve dolaylı vergiler ile prim kesintilerinin toplamı 982,67 TL olmaktadır. Bu kesinti toplamının brüt asgari ücrete oranı yüzde 33,4'tür. Bu durumda **asgari ücretli bir işçi 365 günlük bir yılın 122 günü vergi ve kesintiler için çalışmış olmaktadır.**

Tablo 15: Asgari Ücretin Vergi ve Kesinti Yükü (2020) (TL) (Yüzde)

Asgari Ücret Kalemi	Tutar (TL)	Oran (Yüzde)
1-Asgari Ücretin Toplam Maliyeti	3.458,0	118%
a-İşveren SGK Primi %15,5	(-) 456,17	-15,5%
b-İşveren İşsizlik Sigorta Fonu	(-) 58,86	-2,0%
c-İşverence İşçi Adına Yapılan Kesinti (a+b)	(-) 515,03	-17,5%
2-Brüt Ücret	2.943,0	100
d-SGK Primi İşçi Payı	(-) 412,0	-0,14
e-İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı	(-) 29,4	-0,01
f-Gelir Vergisi Matrahı 2-(d+e)	2.501,6	0,85
g-Gelir Vergisi (%1.5375,2 – 220,73 AGİ (j))	(-) 154,5	-5,2%
h-Damga Vergisi	(-) 22,3	-0,8%
i-Doğrudan Vergi ve Kesintiler Toplamı (d+e+g+h)	(-) 618,3	-21,0%
3-Net Asgari Ücret (2-i)	2.324,7	79,0%
j-Asgari Geçim İndirimi (AGİ)	220,7	7,5%
k-Dolaylı Vergi (En Az)	(-) 364,4	-12,4%
1-Brüt Asgari Ücretten Toplam Vergi ve Kesintiler (i+k)	982,7	-33,4%
4-Net Harcanabilir Asgari Ücret (1/2)	1.960,3	66,6%
m-Asgari Ücret Maliyetine Göre Kesintiler (1+c)/1	1.497,7	-43,3%

Kaynak: DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. Dolaylı vergiye ilişkin veri Vergi Uzmanı Dr. Ozan Bingöl tarafından DİSK-AR için hesaplanmıştır. Dr. Bingöl'e teşekkür ediyoruz.

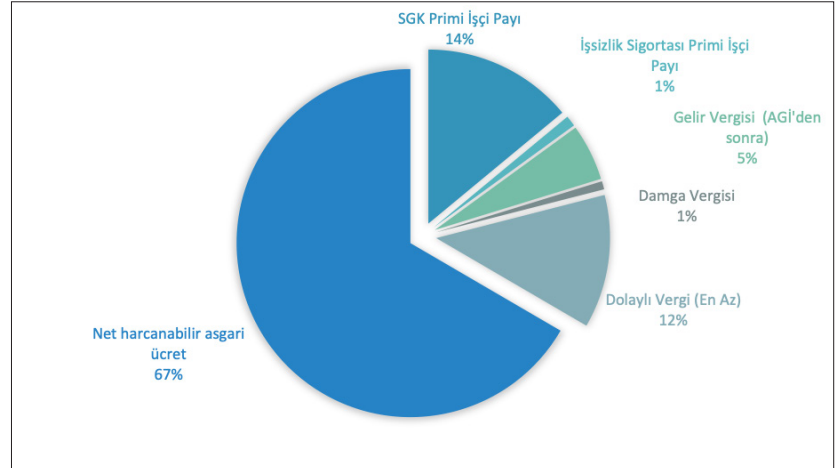
Asgari ücretin toplam maliyetini dikkate aldığımızda ise vergi ve kesinti yükü daha da yükselmektedir. Asgari ücretin vergi ve kesinti yükünü 2020 asgari ücreti üzerinden örnekleyelim. 2020 yılı için brüt asgari ücret 2.943 TL'dir. İşveren brüt asgari ücret üzerinden işçiler adına toplam 515,03 TL SGK ve işsizlik sigortası primi yatırmaktadır. Böylece asgari ücretin toplam maliyeti 3.458 TL olmaktadır. (Devlet işverenlere işçiler adına yatırdıkları bu sigorta payı için yüzde 5 indirim yapmaktadır. Aynı indirim işçilerin sigorta prim payı için uygulanmıyor.) İşverenler asgari ücreti 3.458 TL olarak kabul etmekte ve sendikalarla yürüttükleri pazarlıklarda asgari ücretin maliyetini esas almaktadır. Asgari ücretin toplam maliyetini esas aldığımızda ise kesinti toplamı 1.497,7 TL'ye çıkmaktadır. Tüm dolaylı-dolaysız vergi ve diğer kesintilerin asgari ücret maliyetine oranı ise yüzde 43,3 olmaktadır (Tablo 15). Bu durumda **asgari ücretin toplam maliyetinden hesap edersek, asgari ücretli bir işçi 365 günlük bir yılın 158 günü vergi ve diğer kesintiler için çalışmış olmaktadır.**

BRÜT DEĞİL NET ASGARİ ÜCRET

Salgın döneminde asgari ücrete doğrudan bütçe desteği sağlanması gerekir. Asgari ücretin brüt değil net ödenmesi durumunda şu anki asgari ücret seviyesinde bile işçinin eline 2943 TL geçer. Asgari ücrete sağlanacak vergi muafiyet ve sigorta prim desteği ile asgari ücretin brütü işçiye net olarak ödenebilir. Böylece şu anki asgari ücret düzeyi 2943 TL'ye yükselmiş olur. Yeni asgari ücret artışı da net olarak hesaplanırsa işçinin eline geçim ücreti civarında bir ücret geçmesi sağlanabilir.

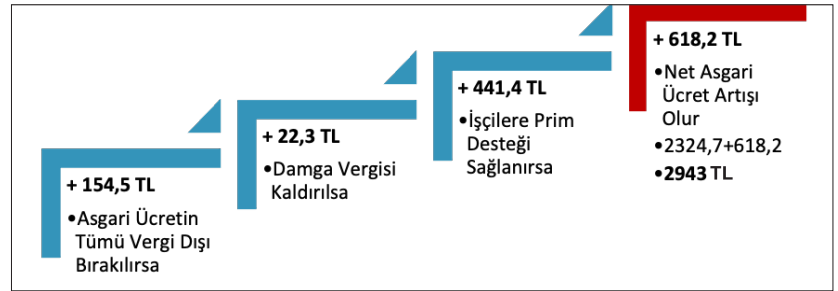
Asgari ücretim tümüyle vergiden muaf tutulması ve asgari ücretliye SGK prim desteği sağlanması halinde asgari ücrette şu anda 618 TL artış sağlanması mümkündür. Böylece halen 2.324 TL olan ele geçen net asgari ücret 2943 TL'ye yükselmiş

Grafik 18: Asgari Ücretin Maliyetinin Dağılımı (Yüzde)

Kaynak: Tablo 15'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 19: Asgari Ücrete Tümüyle Vergi Muafiyeti Sağlanmasının ve SGK Prim Desteği Sağlanmasının Etkisi (2020)

Kaynak: Tablo 15'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

olur (Grafik 19). Üstelik bu yolla asgari ücretin toplam maliyeti daha az artmış olur. Asgari ücretin bütçeden desteklenmesi ve işverenlere sağlanan desteğin işçilere de sağlanması sosyal devletin ve eşitlik ilkesinin gereğidir. İşverenlere son 12 yılda sağlanan 150 milyar TL civarındaki 5 puanlık SGK prim desteği ile karşılaştırıldığında pandemi döneminde sağlanacak bu bütçe desteğinin çok daha sınırlı olacağı unutulmamalıdır.

ASGARİ ÜCRET VE VERGİ DİLİMİ TARİFESİ

Asgari ücretliden ve düşük gelirli işçilerden alınan vergi miktarı ilk vergi dilimi tarifi düşük tutularak artırıldı. Bu nedenle asgari ücretliler yılın ikinci yarısında ikinci vergi dilimine girmeye başladılar. Oysa

2002 yılında ilk gelir vergisi dilimi tarifesi brüt asgari ücretin 15 katı iken, 2020'de 7,5 katına geriledi.

2002 ve 2003 yıllarında ilk vergi dilimi tarifesi asgari ücretin 15-16 katı idi. AKP iktidarında vergi dilimi tarifeleri asgari ücret ve milli gelir artışından daha az artırıldı. Böylece 2020 yılında ilk vergi dilimi asgari ücretin 7,5 katına geriledi (Tablo 16, Grafik 20).

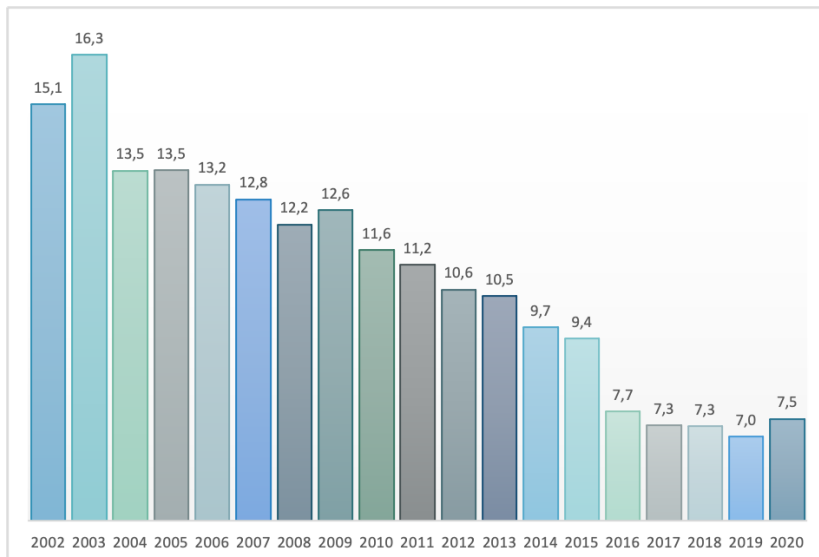
2002 yılında gelir vergisi tarifesi brüt asgari ücretin 15 katı iken, günümüzde 7,5 katının altına inmiştir (Tablo 16, Grafik 20). Böylece çalışanlar daha çok vergi ödemek zorunda kalmaktadır. Vergi dilimlerine uygulanan tarifesinin sınırlı tutulması düşük ücretlilerden daha fazla vergi alınmasının yolunu açmaktadır.

Tablo 16: İlk Vergi Dilimi Asgari Ücretin Kaç Katı? (2002-2020) (TL)

Yıllar	İlk Vergi Dilimi (A)	Brüt Asgari Ücret (B)	İlk Vergi Diliminin Asgari Ücrete Oranı (A/B)
2002	3.800	251	15,14
2003	5.000	306	16,34
2004	6.000	444	13,51
2005	6.600	488	13,52
2006	7.000	531	13,18
2007	7.500	585	12,82
2008	7.800	639	12,21
2009	8.700	693	12,55
2010	8.800	760	11,58
2011	9.400	837	11,23
2012	10.000	941	10,63
2013	10.700	1.022	10,47
2014	11.000	1.134	9,70
2015	12.000	1.273	9,43
2016	12.600	1.647	7,65
2017	13.000	1.778	7,31
2018	14.800	2.029	7,29
2019	18.000	2.558	7,04
2020	22.000	2.943	7,48

Kaynak: AÇSHB ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilerinden yararlanılarak DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Grafik 20: İlk Vergi Dilimi Tarifesi Asgari Ücretin Kaç Katı (2002-2020)

Kaynak: Tablo 16'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

ASGARİ GEÇİM İNDİRİM (AGİ) ASGARİ ÜCRETİN PARÇASI DEĞİLDİR

Net asgari ücretin tutarı konusunda uzun zamandır bir karmaşa yaşanmaktadır. Bilindiği gibi 2008 yılına kadar ücretliler için **vergi iadesi** uygulaması söz konusuydu. Ücretliler belirli temel harcamaları için topladıkları fatura ve fişler karşılığında devletten vergi iadesi almaktaydı. Ancak **vergi iadesi** ücretin bir parçası değildi. Devlet tarafından yapılan bir ödemeydi. 1 Ocak 2008'de vergi iadesi uygulaması kaldırıldı ve bunun yerine **Asgari Geçim İndirimi (AGİ)** uygulaması başlatıldı. AGİ, işçinin medeni durum ve çocuk sayısına bağlı olarak farklılaşmaktadır.

AGİ'nin dahil edilmesiyle net asgari ücret olduğundan yüksek gösterilmeye başlandı. Oysa AGİ işveren tarafından ödenmiyor ve ücret değildir. Net asgari ücret işveren tarafından işçiye ödenen miktardır. AGİ ise devlet tarafından sağlanan bir destektir.

Tabloda görüldüğü gibi **2020 itibarıyla AGİ hariç net asgari ücret 2.324 TL değil aslında 2.103,97 TL'dir**. İşveren tarafından işçiye ödenen net asgari ücret budur. Diğer bütçeden sağlanan kamusal bir destektir. AGİ'nin asgari ücret içinde gösterilmesi sonucunda asgari ücretin işverene maliyeti düşmektedir (Tablo 17).

2008'de AGİ'nin asgari ücrete dahil edilmesiyle asgari ücret artışının sağlıklı olarak saptanması zorlaşmıştır. Çünkü daha önce vergi iadesi ücrete dahil edilmezken 2008 sonrası onun benzeri bir devlet desteği olan AGİ asgari ücrete eklenmeye başladı. Böylece iki ayrı asgari ücret serisi ortaya çıkmış oldu. Bu durum asgari ücretin görünenden fazla arttığı yanılgısına yol açtı.

İŞVERENLERE SAĞLANAN PRİM DESTEĞİ İŞÇİLERE DE SAĞLANMALIDIR

2008 yılında başlatılan bir uygulama ile SGK işveren prim payının 5 puanı bütçeden karşılanmaktadır. Bu uygulamanın 2010'dan bu yana bütçeye yükü 147 milyar TL'yi aşmıştır. 2010 yılında 3,8 milyar TL olan işverenlere prim desteği toplamı 2020 yılında 25 milyar TL'yi geçmiştir (Tablo 18).

SGK işveren prim desteği payının 2010 yılında bütçe içindeki oranı yüzde 1,3 iken 10 yılda bu oran hızla artarak yüzde 2,2'ye yükselmiştir. Bu dönem içerisinde işverenlere SGK prim desteği miktarı bütçe içinde yüzde 4'lük paya kadar yükselmiştir (Tablo 18).

Görüldüğü gibi asgari ücret artışının çok önemli bir bölümü kamu kaynaklarından sağlanmaktadır. Böylece işverenin yükümlülüklerinin bir bölümü halkın sırtına yüklenmektedir. Bütçeden karşılanan 5 puanlık SGK desteği halkın, emekçilerin vergileriyle işverenlerin finanse edilmesi anlamına gelmektedir. Bütçeden işverenlere 5 puanlık SGK prim indirimi sağlanmasına karşın aynı uygulama işçiler için söz konusu değildir. İşçiler için de 5 puanlık SGK prim desteği bütçeden sağlanmalıdır. Salgın döneminde ise işçilerin SGK primlerinin tümü bütçeden karşılanmalı ve böylece asgari ücret net olarak ödenmelidir.

Tablo 17: Asgari Ücret ve Asgari Geçim İndirimi (2008–2020) (TL)

Yıl	AGİ Dahil Net Asgari Ücret	Asgari Geçim İndirimi (AGİ)	AGİ Hariç Net Asgari Ücret
2008	481,6	45,6	435,9
2009	527,1	50	477,2
2010	576,6	54,7	521,9
2011	630	59,7	570,2
2012	701,1	66,5	634,6
2013	773	73,4	699,6
2014	846	80,3	765,6
2015	949,1	90,1	858,9
2016	1.301,0	123,5	1.177,4
2017	1.404,0	133,3	1.270,7
2018	1.603,1	152,2	1.451,0
2019	2.020,9	191,9	1.829,0
2020	2.324,7	220,7	2.103,9

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı asgari ücret verileri. DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır. Tabloda yer verilen Asgari Geçim İndirimi tutarı bekar ve çocuksuz işçiler içindir, net asgari ücret hesaplamasında da AGİ'nin bu türü dahil edilmektedir.

Tablo 18: İşverenlere 5 Puanlık SGK Prim Desteği (2010–2020) (Milyar TL) (Yüzde)

Yıl	Miktar (Milyar TL)	Bütçeye Oran (Yüzde)
2010	3,8	1,3
2011	4,7	1,5
2012	5,5	1,5
2013	7,3	1,8
2014	8,8	2,0
2015	9,9	2,0
2016	22,7	4,0
2017	23,6	3,7
2018	20,3	2,7
2019	15,3	2,2
2020 (*)	25,3	2,3
Toplam/Ortalama	147,2	2,2

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı BUMKO Verileri, 2010–2020.

(*) 2020 verileri planlanan bütçeyi yansıtmaktadır.

AGİ işveren tarafından ödenen bir miktar değildir, devlet tarafından sağlanan bir destektir.

İşverenlere son 10 yılda bütçeden 150 milyar TL'ye yakın SGK prim desteği sağlandı.

Salgın döneminde asgari ücretli işçinin SGK primi bütçeden sağlanmalıdır.

ASGARİ ÜCRET NASIL BELİRLENMELİ VE NE KADAR OLMALI?

ASGARİ ÜCRET SALGININ YARATTIĞI YÜKLER DİKKATE ALINARAK SAPTANMALIDIR

Covid-19 salgını asgari ücreti daha da yaşamsal hale getirdi. Salgın döneminde ciddi gelir kayıpları yaşandı, ücretler düştü. Covid-19'un ücret gelirlerinde yarattığı kayıp resmi verilerle de doğrulandı. TÜİK tarafından açıklanan 2020 yılı 3. çeyrek GSYH verilerine göre işgücü ödemelerinin gayri safi katma değer içinde payı bir önceki yılın 3. çeyreğine göre yüzde 32,9'dan yüzde 29,9'a gerilerken, sermaye gelirlerinin payı yüzde 50,5'ten yüzde 55,3'e yükseldi. Salgın nedeniyle sağlık, eğitim, gıda ve konutta ek yükler meydana geldi. Evden çalışanların ve evde zaman geçirenlerin sayısında yaşanan artış temel tüketim maddelerinde (elektrik, su, doğalgaz, internet) artışlara yol açtı. 2021 asgari ücreti salgının getirmiş olduğu gelir kaybı ve artan giderler dikkate alınarak hesaplanmalıdır.

ASGARİ ÜCRETİ İŞÇİYE SALGIN DÖNEMİNDE BÜTÇEDEN NAKİT DESTEK VERİLMELİDİR.

Asgari ücrete bütçeden doğrudan destek sağlanmalıdır. Bütçeden asgari ücretli işçiye sağlanacak transferler sosyal devletin gereğidir. Pandemi koşullarında bu destek daha da önemli hale gelmiştir. Bu destek vergi ve SGK primlerinin bütçeden karşılanmasıyla gerçekleşebilir.

ASGARİ ÜCRETİN BRÜTÜ NET OLARAK ÖDENMELİDİR

Asgari ücret saptanırken bütçeden yapılacak desteklerle işçilerin eline geçen miktar önemli ölçüde artırılabilir. Şu anki asgari ücretin net ödenmesi halinde asgari ücret 620 TL daha fazla olacaktır.

VERGİ MUAFİYETİ: Salgının yarattığı ek yükler de dikkate alınarak asgari ücrete hemen vergi muafiyeti getirilmelidir. Asgari ücretliye en az gelir vergisi karşılığı kadar bütçeden destek sağlanmalı ve böylece asgari ücret tümüyle vergi dışı bırakılmalıdır. Çağdışı damga vergisi uygulamasına da son verilmelidir.

SGK PRİMLERİ BÜTÇEDEN KARŞILANMALI: Salgın döneminde asgari ücretli işçinin SGK prim payı (%14) bütçeden karşılanmalıdır. Hükümet 12 yıldır işverenlere 5 puan SGK prim desteği sağlıyor. Pandemi döneminde de işçinin SGK prim payı bütçeden ödenmelidir. Pandemi sonrası dönemde de işverenlere sağlanan desteğin benzeri işçilere de verilmeli ve işçilerin sosyal güvenlik haklarında bir kayıp yaratmayacak şekilde işçi SGK payının 5 puanı bütçeden karşılanmalıdır.

PANDEMİ ÖDENEKLERİ EN AZ ASGARİ ÜCRET DÜZEYİNDE OLMALI

Pandemi koşullarında işsizlik sigortasından işçilere yapılan ödemelerin (kısa çalışma ödeneği, nakdi gelir desteği ve işsizlik sigortası) alt sınırı asgari ücret olmalı. Ücretsiz izin uygulaması kaldırılmalı ve bunun yerine iş ve gelir kaybı olan işçilere asgari ücret düzeyinden az olmayan bir nakdi gelir desteği verilmelidir. Bu destek kayıtsız çalışan işçiler için bütçeden karşılanmalıdır.

ASGARİ ÜCRET SONRASI İLK VERGİ DİLİMİ ORANI YÜZDE 10'A İNDİRİLMELİ

Asgari ücrete sağlanacak vergi muafiyeti ve desteği yanında asgari ücret sonrası ilk vergi dilimine uygulanacak oran da yüzde 10'a düşürülmelidir. Böylece asgari ücrete yakın çalışan işçiler daha az vergi vermiş olurlar. Vergi dilimleri tarifesi en az kişi başına GSYH oranında artırılmalıdır.

İŞÇİNİN KENDİSİ VE AİLESİ BİRLİKTE HESABA KATILMALI VE GEÇİM ÜCRETİ OLMALI

Asgari ücret hesabında sadece işçinin kendisi değil, uluslararası standartlara uygun şekilde geçindirmekle yükümlü olduğu aile bireyleri de esas alınmalıdır. Asgari ücret işçinin ve ailesinin asgari insani yaşam standartlarına uygun olmalıdır. Bu nedenle aile için yoksulluk sınırı esas alınmalı ve dört kişilik ailede iki çalışanın olacağı varsayımından hareketle asgari ücret yoksulluk sınırının yarısından az olmamalıdır.

ASGARİ ÜCRET BÜTÜN İŞÇİLER VE MEMURLAR İÇİN ORTAK SAPTANMALI

Devletin işçi çalışanları ile memur çalışanları arasında ayırım yapması Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle en az işçi, memur ve emeklilerin ücret ve maaşları aynı olmalıdır. Asgari ücret en az memur maaşı dikkate alınarak hesaplanmalıdır.

ASGARİ ÜCRET TOPLU PAZARLIK YOLUYLA SAPTANMALIDIR

Çeşitli ülkelerde asgari ücret işçi ve işveren örgütleri arasında ulusal veya sektörel ölçekli toplu pazarlıklarla saptanmaktadır. Türkiye'de de böyle bir uygulamaya geçilmelidir. Bu uygulama asgari ücretin ulusal ölçekli bir toplu pazarlığa dönüşmesine ve işçilerin asgari ücret pazarlığı sırasında toplu eyleme başvurmasına imkân sağlayacaktır.

BÜTÜN İŞÇİ VE MEMURLAR İÇİN TEK ASGARİ ÜCRET SAPTANMALIDIR

Tüm işçi ve memurlar için toplu pazarlık yoluyla tek asgari ücret saptanmalıdır. Ülkemizde 2012 sonrasında memurların maaşları ve dolayısıyla memur asgari

ücretleri bütün memurlar için toplu sözleşme yoluyla belirlenmektedir. Ancak devletin işçi çalışanları ile devletin memur çalışanları arasında asgari ücret açısından farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Sosyal devletin ve eşitlik ilkesinin gereği tüm çalışanlar için tek asgari ücretin tespit edilmesidir. Oysa ülkemizde asgari memur maaşı ile asgari işçi ücreti arasında büyük farklılıklar yaşanmaktadır. En düşük devlet memuru maaşı Temmuz 2020 itibarıyla 3.718 TL'dir.¹⁴

ASGARİ ÜCRET MİLLİ GELİR ARTIŞINDAN YARARLANMALIDIR

Yukarıdaki verilerden görüldüğü gibi ülkemizde asgari ücret artışı kişi başına milli gelir artışının altında kalmıştır. O yüzden asgari ücret artışında enflasyon, özellikle de hedeflenen enflasyon hiçbir şekilde yeterli olmaz. Asgari ücretin saptanmasında enflasyonun yanında kişi başına milli gelir artışı da mutlaka dikkate alınmalıdır.

ASGARİ ÜCRET ARTIŞINDA HEDEFLENEN ENFLASYON ORANLARI ESAS ALINAMAZ

2021-2023 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program'da "Kamunun yönlendirdiği bazı fiyat ve ücretlerde geçmiş enflasyon yerine YEP enflasyon hedeflerine göre ayarlamalar yapılacak, böylece enflasyonda atalet etkisi sınırlandırılacaktır" hedefine yer verildi. Aynı şekilde Uluslararası Para Fonu da 23 Eylül 2019'da yaptığı açıklamada "Geriye dönük enflasyona dayalı ücret saptama sistemi ortadan kaldırılarak, asgari ücret artışı hedeflenen enflasyon ve verimliğe paralel saptanarak, işgücü piyasası esnekliği sağlanmalı" demişti.

Bu çerçevede asgari ücret müzakerelerinde hükümet hedef enflasyonu günde- me getirebilir. 2021 Orta Vadeli Program

¹⁴ Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı, Türkiye Ekonomisinde Haftalık Gelişmeler ve Genel Görünüm, 20 Kasım 2020 (Erişim 25 Kasım 2020), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/11/Turkiye_Ekonomisinde_Haftalik_Gelistmeler_ve_Genel_Gorunum-20112020.pdf

enflasyon hedefi yüzde 8,5 olarak saptadı. Asgari ücret tespitinde hedef enflasyonun esas alınması kabul edilemez.

ASGARİ ÜCRET YILLIK HESAPLANMALIDIR

Asgari ücret tartışmalarının bir diğer önemli boyutu artışın altı aylık mı yıllık mı olacağı yönündedir. Kuşkuyla yer yok ki yıllık zam uygulamasından 6 aylık zam uygulamasına geçilmesi durumunda işçilerin reel kayıpları olacaktır. İşçiler bir önceki yılın enflasyonunun altı aylık kısmını zam olarak alamayacaktır. Bu nedenle reel asgari ücret düşecektir. Bu yüzden 6 aylık zam uygulaması kabul edilemez. Yıllık uygulama devam etmelidir.

ASGARİ ÜCRET TESPİT KOMİSYONU'NDA KADIN TEMSİLİ SAĞLANMALIDIR

Asgari Ücret Tespit Komisyonunun yapısı erkeklerden oluşmaktadır. Kadınların ortalama ücretinin asgari ücrete yakınlığı düşünülecek olursa komisyonda kadın temsilinin güvence altına alınması gerekli

olduğu görülmektedir. Bu yüzden Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na katılan taraf heyetlerinde kadın temsilcilerin bulunmasını sağlayacak düzenleme (kota uygulaması) yapılması gereklidir.

ASGARİ ÜCRETİN TESPİTİNDE ULUSLARARASI STANDARTLARA UYULMALIDIR

Ülkemizdeki asgari ücret tespitine ilişkin mevzuat asgari ücreti işçinin sadece kendisinin asgari ihtiyaçları ile sınırlamaktadır. Bu tespit yöntemi değişmeli ve işçinin ailesini de dikkate alan bir tespit yöntemi kabul edilmelidir. Asgari ücret İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 131 sayılı Sözleşmesi'ne ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na uygun biçimde işçinin kendisinin ve ailesinin insanca yaşamasına yetecek şekilde belirlenmelidir. Türkiye, ILO'nun 131 sayılı Asgari Ücret Tespiti Sözleşmesi'ni onaylamalı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na asgari ücretle ilgili koyduğu çekinceyi kaldırmalıdır.

ASGARİ ÜCRET “EN AZ” NE KADAR OLMALI?

DİSK-AR yıllardır düzenli olarak asgari ücret araştırmaları hazırlamakta ve DİSK asgari ücret talebini bu bilimsel esaslara göre saptamaktadır.

Nitekim bu çerçevede DİSK 2017 yılı için net 2.000 TL, 2018 yılı için net 2.300 TL, 2019 yılı için net 2.800 TL ve 2020 yılı için net 3.200 TL asgari ücret talep etmişti. DİSK'in talepleri ve gerçekleşen asgari ücretler yandaki gibidir.

Asgari ücret hedefini çeşitli yöntemlere göre hesaplamak mümkündür. Bu yöntemler değişik kriterlere dayandığı için aralarında kimi farklılıklar söz konusudur. Asgari ücret talebi aşağıdaki yöntemlere göre saptanabilir.

Tablo 19: DİSK ne talep etti/ne gerçekleşti? (TL)

	DİSK'in Talebi (TL)	Saptanan Asgari Ücret (TL)
2017	2.000	1.404,0
2018	2.300	1.603,1
2019	2.800	2.020,9
2020	3.200	2.324,7

YOKSULLUK SINIRINA GÖRE HESAPLANAN ASGARİ ÜCRET VEYA ASGARİ GEÇİM ÜCRETİ:

DİSK Birleşik Metal-İş Sendikası Sınıf Araştırmaları Merkezi (BİSAM) yoksulluk sınırını düzenli olarak hesaplamaktadır. Buna göre Ekim 2020 itibarıyla dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı **8.169 TL**'dir. Benzer şekilde Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na katılan **Türk-İş** de yoksulluk

sınırını hesaplamaktadır. Türk-İş Kasım 2020 için yoksulluk sınırını **8.197 TL** olarak açıklamıştır. Ailede iki kişinin çalıştığı varsayımı ile asgari ücret yoksulluk sınırının yarısından az olmamalıdır. DİSK ve Türk-İş'in yoksulluk sınırı verilerinin ortalamasının yarısı **4.091 TL** 'dir. Asgari ücret asgari geçim ücreti olarak hesaplandığında 4.091 TL olmalıdır.

KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR ARTIŞINA GÖRE ASGARİ ÜCRET ARTIŞI:

Araştırmamızda ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi Türkiye'de asgari ücret 1978 yılından bu yana milli gelirden düzenli pay alsaydı 2020 yılında brüt 2.943 TL değil brüt 4.995 TL olması gerekirdi. 2021 kişi başına GSYH artış tahmini de eklediğimize 2021 yılı asgari ücreti brüt 5.726 TL olarak öngörülebilir. Bu ise **4.500 TL** civarında net asgari ücrete karşılık geliyor.

TÜİK HESAPLAMASININ KİŞİ BAŞINA GSYH ARTIŞI İLE GÜNCELLENMESİ:

Bilindiği TÜİK asgari ücret için her yıl bir hesaplama yapıp Komisyona sunmaktadır. TÜİK, 2019 yılı için asgari ücreti 2.331 TL olarak hesaplamıştı. Bu miktar 2019 Kasım ayındaki tutarı göstermektedir. Orta Vadeli Program'a göre kişi başına GSYH 2019 yılı için 52.316 TL'dir. 2021 yılı için öngörülen hedef ise 65.516 TL'dir. TÜİK'in 2019 Kasım ayındaki asgari ücret hesaplamasını 2021 yılı kişi başına GSYH kadar artırırsak asgari ücretin **2021 için net 2.964 TL olması gerekir.**

ÜÇ YÖNTEMİN ORTALAMASI: ÜÇ AYRI ASGARİ ÜCRET HESABININ ORTALAMASI YAKLAŞIK NET 3.800 TL CİVARINDADIR.

KAYNAKLAR

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Asgari ücret istatistikleri.

Alfonso Arpaia, Pedro Cardoso, Aron Kiss Kristine Van Herck ve Anneleen Vandeplas (2017), *Statutory Minimum Wages in the EU: Institutional Settings and Macroeconomic Implications*, IZA – Institute of Labor Economics <http://ftp.iza.org/pp124.pdf>

BİSAM, *Açlık Yoksulluk Sınırı Araştırması*, 17 Kasım 2020. <http://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/basin-aciklamasi/1599-bisam-10-20>

British Library, "Timeline of the Russian Revolution" <https://www.bl.uk/russian-revolution/articles/timeline-of-the-russian-revolution>

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaşkanı-erdogan-mecliste-gazetecilerin-gundeme-iliskin-sorularini-yanitladi2810>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021 Yıllık Program.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021-2023 Orta Vadeli Program.

Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı, Türkiye Ekonomisinde Haftalık Gelişmeler ve Genel Görünüm, 20 Kasım 2020. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/11/Turkiye_Ekonomisinde_Haftalik_Gelismeler_ve_Genel_Gorunum-20112020.pdf

Çelik Aziz, "Pandemide geçim derdi ne olacak?" *BirGün*, 23 Kasım 2020.

DİSK-AR, *Asgari Ücret Gerçeği 2019 Raporu*, İstanbul: 2019

DİSK-AR, *Covid-19 İşçileri Nasıl Etkiledi?* 8 Temmuz 2020. <http://arastirma.disk.org.tr/?p=515>

DİSK-AR, *Türkiye'de Kadın İşçi Gerçeği*, 7 Mart 2018. <http://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/08/8-mart-kadin-isçi-gerçeği-1.pdf>

DİSK-AR, *Türkiye'de Ücret ve Gelirlerde Cinsiyet Uçurumu Araştırması*, 18 Eylül 2020. <http://arastirma.disk.org.tr/?p=4149>

Eurofound (2020), *Industrial relations: Minimum wages in 2020: Annual review*, Minimum wages in the EU series, Publications Office of the European Union.

Eurostat, Minimum wage statistics, 2020. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Minimum_wages,_July_2010_and_July_2020_\(EUR_per_month_and_%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Minimum_wages,_July_2010_and_July_2020_(EUR_per_month_and_%25).png)

Gelir İdaresi Başkanlığı, Vergi Dilimi verileri, 2020.

Hazine ve Maliye Bakanlığı, BUMKO verileri, 2010-2020.

IG, Pay Check, <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>

ILO (2016), Minimum Wage Policy Guide.

ILO (2017), Minimum Wage Policy Guide.

Koray M., Çelik A. (2007), *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sosyal Diyalog*, İstanbul: Belediye-İş Yayınları.

Milliyet, 6 Kasım 2020.

TCMB, Yıllık ABD Doları Döviz Kuru, 2008-2020.

TCMB, Yıllık Ortalama Cumhuriyet Altını Fiyatları, 2003-2020.

Trading Economics, China Minimum Monthly Wages. <https://tradingeconomics.com/china/minimum-wages>

TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, III. Çeyrek: Temmuz-Eylül, 2020, 30 Kasım 2020.

TÜİK, Dönemsel Hesaplar İstatistikleri, 2020.

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2019.

TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2018.

TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması mikro veri seti, 2018.

SALGIN GÜNLERİNDE

ASGARİ ÜCRET GERÇEĞİ ARAŞTIRMASI 2021

Çalışan herkesin, kendisine ve ailesine insanlık onuruna yaraşır bir yaşam sağlayan ve gerektiğinde her türlü sosyal koruma yolları ile de desteklenen adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

Herkesin gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)

MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETE

MAHKÛM!

MİLYONLAR ASGARİ ÜCRETTEN

MAHRUM!

ARALIK 2020 • İSTANBUL